

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Täkter

Tillämpade studier i miljö rätt, 20 poäng
Programmet för Juris kandidatexamen, 180 poäng
HT 2006

Författad av: Madelene Reutmer
Handledare: Universitetslektor Lena Gipperth

Sammanfattning

Det finns flera anledningar till att täktverksamhet bör regleras. Exploateringen innebär ett stort ingrepp i naturen, täktmaterialet är ofta en ändlig naturresurs och täktverksamheten genererar även annan miljöpåverkande verksamhet. Vi har ett ansvar att bevara den biologiska mångfalden gentemot nu levande generationer men även, eller kanske framförallt, gentemot kommande generationer. Syftet med denna uppsats är att studera hur täkter regleras i nationell lagstiftning samt hur reglerna, i framförallt miljöbalken, tillämpas. De frågor jag tänkt besvara är som följer:

- Vad var syftet med att infoga täkterna under miljöbalkens 9 kap, och varför behölls en viss specialreglering?
- Har tillståndsprövningen förändrats i och med den nya placeringen i balken, och i sådana fall hur?
- Vilka fördelar respektive nackdelar har förändringarna medfört för tillståndsmyndigheten?
- Skiljer sig tillämpningen av reglerna åt mellan länen?

Jag har valt att begränsa mig till nationell lagstiftning, samt till dess tillämpning i vissa län. Reglering som rör täktverksamhet förekommer i ett flertal lagar och förordningar. Fokus ligger i denna uppsats på miljöbalkens regler.

En täkt är per definition en miljöfarlig verksamhet och regleras, genom en ändring som trädde i kraft 1 augusti 2005, nu i 9 kap MB. Den specialreglering som tidigare fanns i 12 kap MB flyttades därmed till 9 kap MB. Syftet med ändringen av balken var framförallt att effektivisera prövningsförfarandet. En täkt är en tillståndspliktig verksamhet och numer står miljöprövningsdelegationen och inte länsstyrelsen för prövningen. Utöver detta har ändringen inte inneburit någon större förändringar i sak. De flesta tækthandläggare som jag varit i kontakt med anser att det är positivt att täkter prövas som miljöfarliga verksamheter. Vidare anser de att kontakten mellan handläggarna på länsstyrelserna har ändrats till det bättre och att detta i sin tur kan leda till att handläggningen av ärenden förbättras. Flertalet av tækthandläggarna är dessutom överens om att ändringen har medfört att prövningsförfarandet blivit mer byråkratiskt och tidsåtgången ökat. Detta är raka motsatsen till lagstiftarens intentioner.

Ett tillstånd kan kombineras med villkor som tar sin utgångspunkt i miljöbalkens allmänna hänsynsregler. I ett täktbeslut finns ett antal villkor som är allmänt förekommande oberoende av vilken prövningsmyndighet som handlagt ärendet. Ett av dessa är villkor för att begränsa störningar från buller. Naturvårdsverket har arbetat fram riktlinjer för externt industribuller som ligger till grund för flertalet av villkoren. Inom bergtäktverksamhet förekommer det sprängningar som genererar vibrationer och luftstöt vågor. Villkoren i denna kategori är inte alls lika samstämmiga vilket kan te sig märkligt då det är vad människor i allmänhet uppfattar som störande som skall ligga till grund för inskränkningar. Hur vibrationer och luftstöt vågor påverkar människor borde rimligtvis inte variera länsvis. Vidare finns villkor gällande utsläpp till vatten och luft, samt avseende kemikalie- och avfallshantering. Formuleringen av villkor kan skilja sig markant men innebörden är vanligtvis densamma, att minimera risken för utsläpp till vatten och luft samt för att undvika förorening av mark, yt- och/eller grundvatten. Miljömålets roll för villkorsskrivningen har inte fått någon större genomslagskraft. Problemet består främst i att osäkerhet råder avseende miljömålets rättsliga status.

De olikheter som råder mellan villkor förekommer främst länsvis, men även inom länen. De skillnader som föreligger tycks dock bero av lokala förutsättningar. Även om två täkter placeras bredvid varandra kommer förutsättningarna att skilja sig åt. Den ena kanske placeras närmre bostadsbebyggelse medan det inom den andra kanske förekommer en rödlistad art. En korrekt tillämpning av balkens regler innebär dock inte att villkoren för olika täktslag och inom olika län kommer att överensstämma. Snarast är det så att en korrekt tillämpning leder till differentierade villkor. Det är inte villkoren som skall överensstämma efter en prövning, utan det är tillämpningen av reglerna under en prövning som skall vara likvärdig. Balkens regler föreskriver en individuell prövning i det enskilda fallet utifrån den aktuella verksamhetens påverkan på sin omgivning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Tåkt	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod	6
1.4 Avgränsning	7
1.5 Disposition	8
2. Bakgrund och gällande rätt	8
2.1 Miljöbalken MB – en samlad miljölagstiftning för hållbar utveckling	8
2.2 Miljömål	9
2.3 Allmänna hänsynsregler 2 kap MB	13
2.4 Miljöfarlig verksamhet 9 kap MB	20
2.4.1 Behovsprövning	21
2.5 Prövning	22
2.6 Miljökonsekvensbeskrivning och samråd	24
2.7 Rättskraft och ändring av villkor	25
3. Tåkt – en miljöfarlig verksamhet	26
3.1 Ändringen i miljöbalken	26
3.1.1 Förändring av tillståndsprövningen	26
3.2 Tillstånden och dess uppbyggnad	27
3.3 En studie av tillstånd	28
3.3.1 Begränsningsvärde	28
3.4 Allmänna villkor	30
3.5 Särskilda villkor	31
3.5.1 Buller	31
3.5.2 Sprängning	37
3.5.3 Utsläpp till vatten och luft, samt kemikalie- och avfallshantering	41
3.5.4 Transporter	43
3.6 Överlåtelse av tillstånd och ställande av säkerhet	47
3.7 Individuella villkor	50
4. Slutsats	54
5. Referenslista	60
6. Bilagor	62
6.1 Lista över tillstånd	62
6.2 Information om tåkterna	64
6.3 Naturvårdsverkets råd och riktlinjer, 1978:5, för externt industribuller	67
6.4 Frågeformulär	68

1. Inledning

1.1 Täkt

Enligt Nationalencyklopedin är en täkt en "fyndighet av råvara (t.ex. grus, löv, torv, vatten, industrimineral) som utnyttjas för utvinning eller insamling ... Benämningen täkt används även om själva utvinningen, exploateringen, av fyndigheten."¹ Täktverksamhet reglerades redan innan miljöbalkens (MB) tillkomst. I balken placerades täkterna från början i dess 12 kap vars rubrik var, Täkter, jordbruk och annan verksamhet. Sedan augusti 2005 är dock täktverksamhet infogad under balkens 9 kap, Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Tillstånds- och anmälningsplikten för täkter skiljer sig något från övrig miljöfarlig verksamhet, och specialregleras i 9 kap 6 a § MB. Utöver nationell lagstiftning finns även internationella miljöavtal samt EG-rätt som påverkar täktverksamhet.

Det finns ett flertal anledningar till att täktverksamheter bör regleras. En täkt innebär vanligtvis ett stort ingrepp i naturen, och det är inte enbart själva exploateringen som kan ge skador. Även transporter till och från verksamheten, buller, utsläpp och dylika störningar kan påverka omgivningen på ett negativt sätt. Vidare utgör täktverksamheten ett förfulande ingrepp på naturmiljön, samt rör vanligtvis ändliga naturresurser.

Verksamheten delas in i två grupper, kommersiell täkt samt husbehovstäkt. I dagsläget är det endast de kommersiella täkterna som är tillståndspliktiga. Detta kan te sig något märkligt då även husbehovstäkter är ett ingrepp som ger skador på naturen. Med tanke på vårt ansvar att bevara den biologiska mångfalden, både enligt nationell lagstiftning samt genom olika internationella åtaganden, är det lämpligt med en lagstiftning som kan väga miljömålen mot intresset av materialet utan att ekonomiska intressen får spela en alltför stor roll. De regler som finns bör vara så lättbegripliga att ett tillståndsärende inte innebär en orimlig arbetsbelastning vare sig för aktuell tillståndsmyndighet eller sökande. Vidare bör en ansökan vara skäligen att bekosta samt möjlig att besvara inom rimlig tid.

¹ www.ne.se

Hur följdskadorna ter sig varierar på grund av skilda förutsättningar. I en glesbygd kan det krävas större ingrepp i naturen då nya vägar måste anläggas för att nå fram till fyndigheten, medan buller kan orsaka olika slags störning i tätbebyggelse respektive glesbygd.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att studera hur täkter regleras i nationell lagstiftning och undersöka tillämpningen av detta regelverk samt i vilken mån denna skiljer sig mellan olika prövningsmyndigheter och täktslag. Synpunkter har framkommit som tyder på att ett flertal verksamhetsutövare upplever att skillnad finns. Meningen med arbetet är att göra en jämförelse över tiden, men även att studera skillnader och likheter mellan olika typer av täktverksamheter. Med detta följer även en jämförelse av besluten och de villkor som uppställs i dessa. Jag har även för avsikt att studera i vilken mån miljömålen beaktas.

De frågor jag har för avsikt att besvara är följande:

Vad var syftet med att infoga täkterna under miljöbalkens 9 kap, och varför behölls en viss specialreglering?

Har tillståndsprövningen förändrats i och med den nya placeringen i balken, och i sådana fall hur?

Vilka fördelar respektive nackdelar har förändringarna medfört för tillståndsmyndigheten?

Skiljer sig tillämpningen av reglerna åt mellan länen?

1.3 Metod

Förslaget att skriva min tillämparuppsats om täktverksamhet fick jag av Annelie Johansson Miljöskyddsdirektör på Länsstyrelsen Jönköpings län. I inledningsskedet tog jag kontakt med samtliga länsstyrelser i landet och bad dem skicka mig täkttillstånd för olika täktslag. Jag efterfrågade tillstånd till täkt som prövats enligt 12 kap MB, men även tillstånd som prövats enligt 9 kap MB. Jag fick tillgång till sammanlagt 80 tillstånd från tretton län, varav 30 stycken bergtäkter, 16 stycken grustäkter, en lertäkt, tre matjordstäkter, sju moräntäkter, tre sandtäkter och fem torvtäkter. Dessutom har jag tagit

del av 15 beslut rörande täkter där mer än ett material utvinns. I de fall bergmaterial utvinns har jag lagt samman dessa med bergtäkterna, jag har även sammanräknat grus-, morän- och sandtäkterna. Jag har därmed utgått från att 34 av besluten rör bergtäkter och att 37 av besluten rör grus-, morän- och sandtäkter.

Efter att ha sammanställt och jämfört tillstånden uppstod en del frågor. För att få svar på dessa sände jag ut ett frågeformulär, bilagt under punkt 6.1, till de täkthandläggare som sänt mig tillstånd i första skedet. Jag fick in svar från elva handläggare.² Under arbetets gång har jag haft fortlöpande kontakt med Annelie Johansson i Jönköping. Jag har även haft viss odokumenterad kontakt med några andra handläggare på länsstyrelserna och då fått ta del av värdefulla synpunkter och information.

Jag har endast tagit del av det slutliga tillståndet, och har därmed inte studerat ansökningshandlingar, miljökonsekvensbeskrivningar eller övrigt material som kan ha förekommit i ärendena. Textmassan i de olika besluten har varierat från allt mellan fem till 45 sidor och informationen har därmed varit varierande. Det förekommer att besluten helt saknar motivering av villkor, och det har då varit omöjligt för mig att tolka in varför vissa begränsningar är gjorda.³

1.4 Avgränsning

I denna uppsats har jag koncentrerat mig på den nationella lagstiftningen. Avgränsningen till att endast studera vissa län föll sig naturligt, det hade inte gått att bearbeta så många fler län eller tillstånd, och urvalet föll på de svar jag erhållit. Då dessa inkom från län som var väl utspridda över landet ansåg jag att syftet med arbetet kunde uppnås. Min avsikt var att täcka in kommersiella täkter av olika slag, samt län med glesbygd och tätbebyggelse.

² De svar jag erhöll kom från länsstyrelsen i Blekinge, Jämtland, Jönköping, Kronoberg, Skåne, Södermanland, Värmland, Västerbotten, Västernorrland, Västra Götaland och Örebro.

³ Det har inte alltid gått att utläsa om täkten är nyetablerad eller befintlig, jag reserverar mig därmed för eventuella felaktiga antagande.

1.5 Disposition

Arbetet inleds med en kort redogörelse för den del av regleringen som har betydelse vid prövning av täktverksamhet. Efter detta redogörs för miljöbalkens omstrukturering samt vad ändringen fick för betydelse vid prövningen av täkttillstånd. Därefter redogörs för de vanligast förekommande villkoren och något om vad som kan vara styrande eller vägledande vid villkorsskrivningen. I samband med detta presenteras en sammanfattning och diskussion om skillnader och likheter inom och mellan länen och mellan olika typer av täkt. Efter detta följer en redovisning av några individuella villkor. Arbetet avslutas med en redogörelse av mina slutsatser samt mina egna reflektioner.

2. Bakgrund och gällande rätt

Reglering som berör täktverksamhet förekommer i ett flertal lagar och förordningar. En miljöfarlig verksamhet är tillståndspliktig och ett beslut om tillstånd kan förenas med villkor. Villkoren meddelas med stöd av de allmänna hänsynsreglerna och dessa skall tolkas i ljuset av miljöbalkens mål. Även miljökvalitetsmålen ger viss vägledning om hur de allmänna hänsynsreglerna skall tolkas.

I detta kapitel börjar jag med att redogöra för miljöbalken och dess syfte, för att därefter redovisa de allmänna hänsynsreglerna och deras innebörd. Efter detta presenterar jag de miljömål jag anser vara av vikt vid en prövning av täktverksamhet. Jag går därefter igenom den specifika regleringen och något om prövningsförfarandet gällande täkter. Avslutningsvis tar jag upp något om miljökonsekvensbeskrivning, samråd, tillståndets rättskraft samt möjligheten att ompröva villkor.

2.1 Miljöbalken MB – en samlad miljölagstiftning för hållbar utveckling

För att skapa ett ekologiskt hållbart industrisamhälle behövdes en lagstiftning som gav möjlighet att förena social och ekonomisk utveckling med ett effektivt skydd för miljön vilket resulterade i att ett flertal lagar sammanfogades i miljöbalken. "Målet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling och att tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö. Människans rätt att förändra och bruka naturen är

knuten till ett förvaltaransvar.”⁴ Balkens inledande paragraf innebär ett direktiv till hur de materiella reglerna i MB skall få genomslag och då särskilt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. Av 1 kap 1 § 1 stycket MB framgår att miljön är ett skyddsvärt intresse med eget värde och inte enbart som livsmiljö för människan. Hur balken skall tillämpas framgår av paragrafens 2 stycke, och även om uppräkningsdelen inte är en uttömmande beskrivning av hur målet i 1 stycket skall uppnås anger de den grundläggande rättsliga ramen för hur långt MB sträcker sig. 2 stycket innebär en viss precisering i fråga om hur begreppet hållbar utveckling skall tolkas och även ramen för balkens tillämpningsområde.⁵

2.2 Miljömål

Miljökvalitetsmålen och de olika delmålen styr inriktningen av det svenska miljöarbetet. Miljökvalitetsmålen anger det tillstånd och den kvalitet som riksdagen, på lång sikt, anser vara miljömässigt hållbar för Sveriges miljö, samt dess natur och kulturreсурser. De olika delmålen anger tidsperspektiv och inriktning för att nå miljömålen. De olika målen styr sedan inriktningen av det svenska miljöarbetet både nationellt och internationellt. Arbetet är en central del i ansträngningarna för att få ett hållbart samhälle.⁶ Miljömålen skall vara vägledande vid bedömning av hur stor nytta en skyddsåtgärd eller ett försiktighetsmått har i förhållande till människors hälsa och miljön men målen är inte bindande.⁷

Miljööverdomstolen (MÖD) har i en dom från 2006-11-09 diskuterat förhållandet mellan miljöbalkens mål, de allmänna hänsynsreglerna samt de av riksdagen fastställda miljömålen.⁸ Vilken roll miljömålen har i förhållande till miljöbalkens regler diskuteras något i domskälen. Målet rörde en privatpersons installation av en vattentoalett.

”Vid tillståndsprovningen skall tillämpas den särskilda tillståndsregeln i 9 kap. 7 § men också – som vid all verksamhet som omfattas av miljöbalken – de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Tillämpningen av dessa bestämmelser skall ske mot bakgrund av den övergripande bestämmelsen i 1 kap. 1 § miljöbalken om balkens mål och tillämpning. Den regeln syftar till att främja en hållbar utveckling och den konkretiseras i bl.a. 1 kap. 1 § andra stycket 1. där det sägs

⁴ Regeringens proposition 1997/98:45, Miljöbalk, del 1, s 1.

⁵ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

⁶ <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln/pdf/620-1250-9.pdf>, s 1.

⁷ Se vidare under punkt 2.4, Rimlighetsavvägning.

⁸ Mål nr: M9983-04

att miljöbalken skall tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter. Mellan hänsynsreglerna och reglerna om balkens mål och tillämpning råder ett samspel [...] Det innebär enligt Miljööverdomstolen att tillämpningen av hänsynsreglerna skall ske mot bakgrund av den övergripande målbestämmelsen – hållbar utveckling – och vid den tillämpningen skall vägledning hämtas från bl.a. de miljömål som Riksdagen har fastställt. [...] Den övergripande fråga som Miljööverdomstolen sålunda har att pröva är huruvida ett tillstånd till den aktuella avloppsanläggningen är förenligt med kraven på hållbar utveckling och det nyss angivna miljömålet.[...] Att lämna tillstånd till att på P-Å.W:s fastighet installera vattentoalett är med hänvisning till vad nu har anförts inte förenligt med miljöbalkens mål att främja en hållbar utveckling. Det skulle vidare försvåra möjligheten att nå det nationella miljömålet Ingen övergödning. Den valda lösningen kan mot bakgrund av vad nu sagts inte heller anses motsvara kraven enligt 2 kap. 3 § och 9 kap. 7 § miljöbalken.”.

Av domskälen framgår att de allmänna hänsynsreglerna skall tillämpas i överensstämmelse med balkens mål. Miljöbalkens mål är, som tidigare nämnts, att främja en hållbar utveckling. Detta innebär bland annat att balken skall tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter. Tillämpningen av de allmänna hänsynsreglerna skall ske mot bakgrund av miljöbalkens mål med vägledning från bland annat miljömålen. Miljömålen ses som exempel på hur en hållbar utveckling kan främjas och i och med den citerade domen kan deras rättsliga status anses stärkt.

Miljömålet, grundvatten av god kvalitet.

Det grundvatten som finns skall ge en hållbar och säker dricksvattenförsörjning men även bidra till en god livsmiljö för de växter och djur som finns i våra sjöar och vattendrag. Det finns tre delmål avseende grundvattnets kvalitet där det första anger att "[g]rundvattenförande geologiska formationer av vikt för nuvarande och framtida vattenförsörjning skall senast år 2010 ha ett långsiktigt skydd mot exploatering som begränsar användningen av vattnet.". Sedan 2005 har bedömningen för delmålet förändrats. Numer anses det inte möjligt att nå delmålet till 2010 då alltför många vattentäkter fortfarande saknar ett fastställt skyddsområde. Ett flertal av de grundvattenförekomster som i dagsläget ej utnyttjas för vattenförsörjningen saknar skydd. Det är därför av stor betydelse att kommunerna planerar för framtida vattenuttag och fastställer skydd för viktiga grundvattenförekomster. Detta för att ett framtida vattenuttag ej skall omöjliggöras. Det andra delmålet anger vidare att "[s]enast år 2010 skall användningen av mark och vatten inte

medföra sådana ändringar av grundvattennivåer som ger negativa konsekvenser för vattenförsörjningen, markstabiliteten eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem.". Grusbrytningen i rullstensåsarna kan vara ett hot mot användningen av grundvattentillgångarna i åsarna. Även om grusuttagen minskar är de ändå störst i de grus- och sandavlagringar som SGU⁹ anser har de bästa förutsättningarna för grundvattenuttag.¹⁰

MÖD har tillskrivit miljömålet betydelse i två domar meddelade 2006-06-09.¹¹ Där stadgas bland annat att "[v]ärdet av rent dricksvatten och behovet att skydda grundvattenförande geologiska formationer har under senare år kommit till uttryck inom [...] nationella sammanhang, bland annat genom [...] det svenska miljömålet Grundvatten av god kvalitet."¹² Miljömålet har tillämpats vid avvägningen mellan behovet av täktmaterialet och ett framtida behov av rent dricksvatten, där nyttan av rent vatten ansågs väga tyngst.

Miljömålet, en god bebyggd miljö.

Ett annat av miljömålen anger att vår bebyggda miljö skall fungera som en god och hälsosam livsmiljö. De natur- och kulturvärden som finns skall tas till vara och vidareutvecklas. Anläggningar och byggnader skall utformas och lokaliseras på ett miljömässigt välanpassat sätt så att en god hushållning med vatten, mark och andra resurser främjas ur ett långsiktigt perspektiv. Av de sju delmål som finns anger det tredje att "[a]ntalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder skall ha minskat med 5 % till år 2010 jämfört med år 1998.". Delmålet bedöms bli svårt att nå. Beslutfattarna brister i sina kunskaper om buller som ett folkhälsoproblem. Om målet med en god ljudnivå för alla skall nås krävs en sänkning av emissionerna med cirka 10 dB. Politiska beslut krävs och då det tar tid innan emissionsåtgärderna får genomslag är en fortsatt satsning på skyddsåtgärder, som till exempel bullerplank, nödvändiga.

⁹ Sveriges Geologiska Undersökning

¹⁰ <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln/pdf/620-1250-9.pdf>, s 47 f.

¹¹ Mer utförlig information finns under punkt 2.4.1 Behovsprövning.

¹² Mål nr: M7060-05

Det fjärde delmålet rör uttaget av naturgrus och stadgar att "[å]r 2010 skall uttaget av naturgrus i landet vara högst 12 miljoner ton per år.". Både formuleringen och bedömningen har ändrats sedan år 2005. Under 2004 ökade uttaget av naturgrus till följd av ökade bygginvesteringar som medförde en ökad efterfrågan på ballastmaterial. Andelen naturgrus av den totala ballastanvändningen har dock minskat. Det mest effektiva styrmedlet för att få till stånd ett minskat naturgrusuttag är länsstyrelsernas tillståndsgivning. För att målet skall nås krävs en mer restriktiv prövning av grustäkter utifrån skydds- och hushållningsaspekterna, medan tillståndsprocessen för bergtäkter underlättas. Det senare kan ske genom aktuella kommunala översiktsplaner och regionala underlag för materialförsörjningen.¹³

Miljömålet, ett rikt växt och djurliv.

Miljömålet antogs av riksdagen i november 2005 och anger att "[d]en biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftigt bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.". Det första delmålet är uppställt för att hejda förlusten av biologisk mångfald. Vår ökade konsumtion av bland annat råvaror och energi har lett till en ökad miljöbelastning. Tillsammans med de stora förändringarna i till exempel skogsbruket, jordbruket och fisket har detta lett till stora förändringar i det svenska landskapet och för dess naturtyper. Denna förändring har medfört fördelar för vissa arter och naturtyper, men den har även medfört en stor förlust av den biologiska mångfalden. Insatser har gjorts för att förhindra förlusten av naturtyper och arter, men den har ändå inte gått att hejda. För att delmålet skall kunna nås krävs bland annat att framarbetade åtgärdsprogram för hotade arter genomförs, att antalet skyddade områden ökas i en snabbare takt, samt en ökning av frivilliga naturvårdsåtgärder och miljöhänsyn tillsammans med ett riktat artskydd inom den areella näringen. Det krävs även att åtgärder under de andra miljömålen genomförs.

¹³ <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln/pdf/620-1250-9.pdf>, s 73 f.

2.3 Allmänna hänsynsregler 2 kap MB

Miljöbalkens andra kapitel innehåller rättsligt bindande principer och allmänna hänsynsregler som gäller för alla åtgärder och all verksamhet av betydelse för balkens mål. Vid en prövning av en miljöfarlig verksamhet kan villkor meddelas med stöd av de allmänna hänsynsreglerna.¹⁴ Från och med den 1 januari 2007 har det skett en förändring i miljöbalkens andra kapitel. Denna förändring skall dock endast ses som ett förtydligande av gällande bestämmelser och ingen ändring i sak.¹⁵ Ett skäl till att reglerna innehållsmässigt kommer i en annan följd, är för att de i större utsträckning skall följa den ordning enligt vilka de bör prövas.¹⁶

Bevisbördan

Enligt 2 kap 1 § MB är det den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet som har att visa att de förpliktelser som följer av 2 kap MB iakttas. Utövarens bevisbörda föreligger både vid första tillståndsprövningen av en verksamhet, samt vid en omprövning av ett givet tillstånd och villkor. Det är den som söker tillstånd som har att bevisa att den tänkta verksamheten kan bedrivas på ett betryggande sätt i förhållande till hänsynsreglerna.¹⁷

Kunskapskravet

Den som avser att bedriva en verksamhet är, enligt 2 kap 2 § MB, tvungen att skaffa sig kunskap om vilka effekter den sökta verksamheten kan komma att få för människors hälsa och för miljön. Det är den eventuella effekten av handlandet som är avgör, inte vem som har för avsikt att bedriva verksamheten, vilken kunskap som behövs. Både den som bedriver en småskalig matjordstäkt och den som bedriver en storskalig bergtäkt omfattas av kunskapskravet.¹⁸ För att undvika skador och olägenheter skall de som ämnar bedriva verksamhet, som kan förmodas motverka miljöbalkens mål, skaffa sig den kunskap som är nödvändig för att påverkan på omgivningen inte sker eller i största möjliga mån begränsas. Vid ett tillståndsärende skall sökande redovisa verksamhetens eventuella

¹⁴ Prop 1997/98:45, del 1, s 201 ff.

¹⁵ Regeringens proposition 2005/06:182, Miljöbalkens sanktionssystem, m.m., s 138.

¹⁶ Prop 2005/06:182, s 123.

¹⁷ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

¹⁸ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

miljöeffekter samt vilka åtgärder som kan vidtas för att minimera dessa. Detta medför att sökande måste skaffa sig ingående kunskaper både om verksamheten samt om den omgivning där verksamheten är tänkt att lokaliseras. Vidare skall verksamhetsutövaren fortlöpande hålla sig informerad om verksamheten och dess inverkan på miljön.¹⁹ Kunskapskravet är allmänt hållet men den understryker dock vikten av att tänka efter innan en åtgärd vidtas.²⁰

Försiktighetsprincipen

Att det är den som orsakar miljöstörningar som skall bekosta de förebyggande eller de avhjälpande åtgärder som krävs är en väl vedertagen princip inom miljöpolitiken. Internationellt går den under beteckningen PPP - polluter pays principle, principen att förorenaren betalar. Att förebygga skador är oftast mer kostnadseffektivt och det förekommer att skador är omöjliga att reparera. Både människors hälsa samt miljön skyddas bäst genom förebyggande åtgärder.²¹ För att undvika olägenheter och/eller skador för människors hälsa och miljön, skall den som har för avsikt att driva en verksamhet vidta de försiktighetsmått som krävs. Detta framgår av 2 kap 3 § MB. I begreppet människors hälsa innefattas både fysisk och psykisk skada. I 9 kap 3 § MB definieras begreppet, "[m]ed olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig". En bedömning utgår från vad människor i allmänhet anser vara en olägenhet, och utgår alltså inte från en enskild individs uppfattning i det enskilda fallet. Detsamma gäller om en störning är att uppfatta som ringa, även här tas utgångspunkt i hur människor i allmänhet uppfattar störningen. Enligt propositionen skall dock hänsyn tas till personer som är något känsligare än andra och som exempel nämns allergiker.

Vid bedömning av skador och olägenheter för miljön skall hänsyn till exempel tas till påverkan på miljön på grund av utsläpp till luft och vatten samt andra störningar, men också till hur verksamheten påverkar naturmiljön, den biologiska mångfalden och hur den hushåller med naturresurser och energi. Vilka försiktighetsmått som måste vidtas varierar

¹⁹ Prop 1997/98:45, del 1, s 211 f.

²⁰ Prop 1997/98:45, del 2 s 14.

²¹ Prop 1997/98:45, del 1, s 213 f.

med verksamhetens art, hur farlig påverkan är, samt vilka förhållande som råder i den omgivning dit verksamheten lokaliseras. En individuell bedömning skall ske i varje enskilt fall.²² En täktverksamhet kräver tillstånd och kan förenas med villkor, bestämmelsen i 2 kap 3 § 1 stycket MB kan ligga till grund för dessa i enlighet med 16 kap 2 § 2 stycket MB.²³ Även när generella föreskrifter och allmänna råd utfärdas för miljöfarlig verksamhet kan denna hänsynsregel innebära att det fastslås vad som normalt kan krävas av ett vist slag av verksamhet. Försiktighetsprincipen kommer till uttryck i paragrafens andra stycke. Av den framgår att "redan risken för att skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön kan uppkomma [leder till] att försiktighetsmått skall vidtas".²⁴ Det krävs med andra ord ingen konstaterad skaderisk, utan det är tillräckligt med en eventuell skaderisk.

Bästa möjliga teknik

I 2 kap 3 § MB stadgas även att bästa möjliga teknik skall användas vid yrkesmässig verksamhet. Med detta menas den teknologi som används inom verksamheten, samt val av hur anläggningen utformas, byggs, underhålls, leds och drivs och även hur verksamheten avvecklas och tas ur bruk. Tekniken skall vara tekniskt och ekonomiskt möjlig att använda inom den aktuella branschen. Den skall finnas tillgänglig antingen inom Sverige eller internationellt. Det kan finnas ett flertal alternativa tekniker som är godtagbara ur miljösynpunkt. En prövningsmyndighet har möjlighet att förelägga sökande i ett tillståndsärende att utreda vilka möjligheter de har att använda en viss känd teknik för att på så sätt söka begränsa störningar i omgivningen. För befintlig verksamhet kan det dock finnas skäl till en viss övergångstid för att införa den utrustning som är att anse som bästa möjliga teknik.

Produktvalsprincipen

Enligt 2 kap 4 § MB skall den som i något sammanhang tänker använda en kemisk produkt, eller en produkt som preparerats med en kemikalie, undersöka om samma resultat kan nås med en likvärdig produkt som är mindre riskfylld eller helt oskadlig.

²² Prop 1997/98:45, del 2, s 15.

²³ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

²⁴ Prop 1997/98:45, del 2, s 17 f.

Produktvalsprincipen innebär att en användare är skyldig att undvika farliga ämnen och beredningar för det fall att det finns mindre farliga motsvarigheter. Även varor som innehåller eller har behandlats med sådana kemikalier omfattas. Det kan även tänkas att istället för en kemikalie kan en metod eller teknik leda till samma resultat, vilket i sin tur innebär att användandet av produkten kan begränsas. Skyldigheten att använda de tekniker eller metoder som på bästa sätt tillgodoser miljöbalkens mål är även gällande vid val av kemikalier. Syftet med produktvalsprincipen är med andra ord att "tillgodose miljöbalkens mål genom att ett miljömässigt val skall göras av kemiska ämnen och beredningar som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön eller varor som innehåller eller har behandlats med sådana.". Produktvalsprincipen är en handlingsregel som skall användas i en valsituation.²⁵

Hushållningsprincipen

Bestämmelsen i 2 kap 5 § MB ger uttryck för hushållningsprincipen och kretsloppsprincipen. Hushållningsprincipen innebär att verksamheten skall bedrivas på så sätt att samtliga råvaror och all energi används så effektivt som möjligt, samt så att förbrukningen minimeras.²⁶ Av propositionen framgår att "en effektiv energianvändning och en ökad energihushållning är en förutsättning för att viktiga energi- och miljöpolitiska mål skall kunna nås.". Vidare anges att energisystemen bör kretsloppsanpassas för att nettotillskottet till atmosfären skall minskas. För att detta skall vara möjligt krävs att användningen av fossila bränslen minskas för att istället öka användning av förnyelsebara energikällor.²⁷

Kretsloppsprincipen innebär att det som utvinns ur naturen skall användas, återanvändas, återvinnas samt bortskaffas med minsta möjliga resursförbrukning och utan att skada naturen. Hushållningen med energi och råvaror samt nyttjande av möjligheterna till återanvändning och återvinning skall ingå i de övervägande som skall göras för miljöfarlig verksamhet.²⁸ Enligt hushållnings- och kretsloppsprincipen är det också av

²⁵ Prop 1997/98:45, del 1, s 225 f.

²⁶ Prop 1997/98:45, del 2, s 20.

²⁷ Prop 1997/98:45, del 1 s 222.

²⁸ Prop 1997/98:45, del 2 s 20 f.

vikt att ändliga naturresurser räcker till kommande generationer och som tidigare nämnts rör täktverksamhet inte sällan sådana resurser.²⁹

Val av plats, Lokaliseringsprincipen

Valet av plats har stor betydelse för de miljöstörningar som kan uppkomma. Vid etablering av en verksamhet skall den plats väljas som innebär minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön, 2 kap 6 § MB. Regeringen har inte ansett att det finns anledning att göra avsteg från lokaliseringsprincipen enbart av den anledning att verksamheten inte kan förläggas till annan plats. Att verksamhetsutövaren endast är intresserad av platsen på grund av de naturresurser som finns i omgivningen är därmed inte ett skäl till att bortse från lokaliseringsprincipen. Vid en bedömning av om en plats kan godtas kommer ändock möjligheten till alternativa lokaliseringar få betydelse.³⁰ Vid täktverksamhet är det inte alltid enkelt att finna alternativa platser för verksamheten och det kan därmed bli så att platsen bedöms som olämplig utan att ett alternativ kan diskuteras.³¹ När verksamhetens lokalisering skall avgöras måste hänsyn även tas till miljö kvalitetsnormerna. Ett tillstånd får ej meddelas för en ny verksamhet som medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överskrids, 16 kap 5 § MB. För det fall att verksamhetsutövaren vidtar åtgärder som leder till att olägenheter från en annan verksamhet upphör eller minskar och att miljö kvalitetsnormerna därmed kan hållas, kan dock tillstånd beviljas.

Rimlighetsavvägning

Av 2 kap 7 § MB framgår att de krav som ställs i 2 till 5 §§ samt 6 § 1 stycket MB endast gäller om det ej kan anses orimligt att uppfylla dem. När de allmänna hänsynsreglerna skall tillämpas skall en avvägning göras med förutsättning av vilken risk som föreligger för skada eller olägenhet, samt skadans respektive olägenhetens hälso- eller miljömässiga betydelse. Avvägningen skall ske med avseende av i vilken mån en åtgärd kan förebygga eller begränsa en skada eller olägenhet jämfört med kostnaderna för den aktuella åtgärden. Kostnaden för att uppfylla de allmänna hänsynsreglerna måste vara motiverad

²⁹ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

³⁰ Prop 1997/98:45, del 1, s 219.

³¹ Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet.

utifrån en miljösynpunkt. Proportionen mellan nyttan, för människors hälsa och miljön, som försiktighetsmålet eller skyddsåtgärden medför får inte vara orimlig i jämförelse med de kostnader som åtgärden förorsakar.³² Hänsynsreglerna skall med andra ord tillämpas utan att det ställs orimliga krav på verksamhetsutövaren med hänsyn tagen till vilka effekter som skyddsåtgärderna och försiktighetsmåten kan tänkas få för miljön jämfört med kostnaderna för åtgärderna. Kraven bör inte sättas lägre än att alla åtgärder, som är meningsfulla för att uppnå miljöbalkens mål, skall vidtas. Tillämpningen av miljöbalkens regler skall ske för att tillgodose dess mål.³³ Vid en bedömning av vilken nytta en åtgärd medför från hälso- och miljösynpunkt är de av riksdagen fastställda miljömålen av särskild betydelse. Miljömålen skall vara styrande vid en bedömning av hur stor nytta en skyddsåtgärd eller ett försiktighetsmål kan anses vara i förhållande till människors hälsa och miljön. Det är verksamhetsutövaren som har att bevisa att en kostnad är orimligt betungande eller miljömässigt omotiverad.³⁴ I samband med överprövning av mål har MÖD diskuterat miljömålen och dess betydelse vid tolkningen av de allmänna hänsynsreglerna. Som framkommit ovan tycks miljömålen få en allt större betydelse vid tolkningen av vad som kan antas främja miljöbalkens mål, en hållbar utveckling.³⁵

Ansvar för skada

Av 2 kap 8 § MB framgår att för det fall det har uppkommit en skada eller olägenhet för miljön är det den som har bedrivit verksamheten som har ansvar för att skadan eller olägenheten åtgärdas. Ansvarit kvarstår till dess att skadan eller olägenheten har avhjälpes. Den som bedrivit en verksamhet har därmed ett ansvar även efter det att verksamheten har upphört eller överlåtits. Däremot är det inte den som är faktiskt ansvarig som måste avhjälpa problemet. Det kan vara mer kostnadseffektivt att låta annan avhjälpa skadan eller olägenheten. Vidare kan det ibland vara nödvändigt att göra så i de fall det endast är vissa som kan eller får vidta nödvändiga åtgärder. Ansvarit för

³² Prop 1997/98:45, del 2, s 24.

³³ Prop 1997/98:45, del 1, s 232.

³⁴ Prop 1997/98:45, del 2, s 24.

³⁵ Se punkt 2.2 Miljömålen.

verksamhetsutövaren består då istället att stå för den kostnad som avhjälpandet innebär.³⁶ Även denna paragraf är ett uttryck för PPP, principen att förorenaren betalar.³⁷

Slutavvägning

I 2 kap 9 § MB finns en stoppregel som anger högsta acceptabla störningsnivå. En verksamhet som ger upphov till störningar som ligger över denna nivå får inte bedrivas.³⁸ Regeln är generellt tillämpbar på samtliga verksamheter som faller under miljöbalkens tillämpningsområde. För det fall att en verksamhet riskerar att orsaka skada eller olägenhet som är av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön kan denna förbjudas. Även verksamhetens påverkan på den biologiska mångfalden, samt påverkan på luft, mark och vatten skall beaktas, likaså en utarmning av råvaror eller andra naturresurser inkluderas i en försämring av miljön. Stoppregeln är tillämplig både vid nyetablering och på befintlig verksamhet. Vidare skall den iakttas av enskilda som bedriver verksamheter, men även myndigheter som har att meddela tillstånd, ompröva tillstånd eller som utövar tillsyn skall ta stoppregeln i beaktande. Redan risken för en skada eller olägenhet gör paragrafen tillämplig. Risken för att en skada eller olägenhet uppkommer får dock inte vara försumbar, utan den skall gå att förutse med viss sannolikhet. I ett område som redan är hårt belastat, eller i ett område som är särskilt känsligt, kan en måttlig påverkan orsaka sådana skador eller olägenheter som leder till att verksamheten ej kan tillåtas. Stoppregeln blir aktuell först om övriga hänsynsregler ej utgör ett fullgott skydd för farliga verksamheter. Vid en bedömning av om de oacceptabla skadenivåerna överskrids skall utgångspunkt tas i de förhållande som råder efter det att alla miljöbalkens övriga försiktighetsmått vidtagits. En sådan farlig verksamhet kan dock tillåtas om det föreligger särskilda skäl. Prövningsmyndigheten har då att överlämna ärendet till regeringen för ett avgörande. Regeringen skall då ställa olägenheterna i relation till medförd samhällsnytta. För det fall att fördelarna överväger nackdelarna kan verksamheten tillåtas.

³⁶ Prop 1997/98:45, del 2, s 25 f.

³⁷ Se stycket Försiktighetsprincipen.

³⁸ Prop 1997/98:45, del 1 s 237.

Genom 2 kap 9 § 2 stycket MB sammanlänkas paragrafen med 2 kap 10 § MB. För det fall att ett stort antal människor berörs av verksamheten, eller om en avsevärd försämring av miljön uppstår, kan verksamheten ändock i undantagsfall få dispens. Enligt 2 kap 10 § MB kan sådan dispens endast komma ifråga om en verksamhet är av synnerlig betydelse ur allmän synvinkel. Ett exempel som anges i propositionen är sysselsättningen. För att dispens skall ges krävs dock att nyttan klart överskrider skadan. Det är dock inte möjligt att tillåta en verksamhet som kan leda till ett försämrat allmän hälsotillstånd.³⁹

2.4 Miljöfarlig verksamhet 9 kap MB

En täkt är per definition en miljöfarlig verksamhet. Trots detta prövades en täkt inte som en sådan verksamhet när miljöbalken infördes. Genom en ändring, som trädde i kraft den 1 augusti 2005, infogades täkter under miljöbalkens nionde kapitel för miljöfarlig verksamhet. De skillnader som finns mellan täkter och annan miljöfarlig verksamhet har dock ansetts vara ett skäl för viss särreglering. Den specialreglering som finns kommer till uttryck i 9 kap 6 a § MB, "[v]id prövningen av en ansökan om tillstånd till täkt skall behovet av det material som kan utvinnas vägas mot de skador på djur- och växtlivet och på miljön i övrigt som täkten kan befaras orsaka. Tillstånd får inte lämnas till en täkt som kan befaras försämrå livsbetingelserna för någon djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller i övrigt hänsynskrävande.

Vid prövning av en ansökan om tillstånd till täkt av matjord skall behovet av bruksbar jordbruksmark beaktas.

Tillstånd till täkt får lämnas endast om det ställs säkerhet för de villkor som skall gälla för tillståndet. Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen befria den sökande från kravet på säkerhet."

Täktmaterial är ofta en ändlig naturresurs och i vissa län är tillgången till visst material mycket begränsad. Det kan vara svårt att utreda alternativa platser för placering av en täkt, då det specifika materialet endast finns att tillgå på vissa platser. De skador som uppstår på grund av en täkt är i ett flertalet fall omöjliga att reparera. Det har därmed ansetts som nödvändigt med en behovsprövning vad gäller täktmaterialet. Både 9 kap 6 a § 1 och 2 stycket MB ger uttryck för denna behovsprövning. Det framgår att vid prövning av en täkt skall behovet av materialet vägas mot den skada som uppstår i miljön. Inför ändringen av MB den 1 januari 2007 föreslog Miljöbalkskommittén att avvägningregeln

³⁹ Prop 1997/98:45, del 2, s 26 ff.

skulle tas bort och förordade samtidigt att de allmänna hänsynsreglerna skulle utökas med en regel till hänsyn för den biologiska mångfalden.⁴⁰ Den föreslagna ändringen skulle dock inte medföra någon ändring i sak utan skulle endast bli ett förtydligande av det skydd för miljön, inklusive den biologiska mångfalden, som kommer av försiktighetsprincipen i 2 kap 3 § MB. Regeringen ansåg dock inte denna ändring vara lämplig då behovsprövningsregeln för täkter är en avvägningsregel medan de allmänna hänsynsreglerna är aktsamhetsregler. Vid varje enskild prövning gällande täktverksamhet skall det göras en avvägning "om behovet av materialet är större än den skada täkten kan befaras orsaka". Ett tillstånd till täkt skall inte lämnas om verksamheten befaras försämra livsbetingelserna för en djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller särskilt hänsynskrävande.⁴¹ Av 9 kap 6 a § 3 stycket MB framgår att den som beviljas tillstånd för täkten skall ställa säkerhet för densamma. Anledningen till detta är att det krävs ett starkt skydd för naturmiljön och att denna kan återställas på ett acceptabelt sätt.⁴² Under avsnittet *överlåtelse av tillstånd och ställande av säkerhet*⁴³ framgår dock att det kan uppstå problem med säkerheten vid en överlåtelse av täkttillståndet.

2.4.1 Behovsprövning

Innan en täkt beviljas tillstånd skall en behovsprövning gällande täktmaterialet göras. Behovet av materialet skall, enligt 9 kap 6 a § MB, vägas mot skadorna i miljön. Det är inte alltid som skadan och effekten av skadan uppkommer vid samma tidpunkt. Vid brytning av naturgrus kan grundvattnet påverkas direkt och skadan uppstår oavsett om behov av vattnet föreligger eller ej. MÖD har i två mål⁴⁴, bägge meddelade 2006-06-09, konstaterat att "vid tillståndsprövning av täkter [skall det] göras en mer djupgående värdering av behovet av den produkt som verksamhetsutövaren tillhandahåller än vad som görs vid tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet i övrigt. Det enskilda och allmänna behovet av detta material skall därefter vägas mot de skador på miljön som materialutvinningen kan orsaka. Vid denna bedömning skall hänsyn inte bara tas till skador som har direkt samband med täktverksamheten utan också värdet av att bevara täktmaterialet för annat utnyttjande än det som täktansökan syftar till. [...] Vid en avvägning mellan behovet av naturgrus för de ändamål som

⁴⁰ Prop 2005/06:182, s 128.

⁴¹ Prop 2005/06:182, s 128 f.

⁴² Regeringens proposition 2004/05:129, En effektivare miljöprövning, s 75 f.

⁴³ Under punkt 3.6.

⁴⁴ Mål nr: M7060-05 och mål nr: M4832-05.

bolaget angett [här betongtillverkning] och behovet av att för framtiden säkerställa det aktuella området för dricksvattenutvinning har, enligt Miljööverdomstolens mening, det senare intresset betydligt större tyngd och skall därför ges företräde.⁴⁵ MÖD tycks därmed mena att skadeverknigen endast eventuellt kan få en effekt för kommande generationer, men att detta är tillräckligt för att inte tillåta den skadebringande verksamheten.

Det är exploatören som har att visa att det föreligger ett behov av täktmaterialet och att detta behov ej kan tillgodoses på annat sätt. Av domskälen i ett mål, beslutat 2006-12-14, stadgas att "Även om det inom överskådlig tid inte finns något behov av den avsedda marken för jordbruksproduktion bör den där befintliga matjorden i vart fall inte tas i anspråk om behovet av matjord kan tillgodoses på annat sätt. [...] Vid anförda förhållanden är det inte visat att det ingrepp i miljön som den ansökta täkten skulle orsaka står i rimlig proportion till nyttan."⁴⁶ En verksamhetsutövare har därmed att visa att nyttan av materialet överväger direkta eller framtida skador, samt att behovet av täktmaterial föreligger då brytningen skall påbörjas.

2.5 Prövning

Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd gäller verksamheter som faller under 9 kap MB. I en medföljande bilaga anges hur miljöfarliga verksamheter skall betecknas, A, B, eller C verksamhet, och om de därmed är tillståndspliktiga. Enligt nämnda bilaga är en täkt av torv placerad i klass 10.3-0 medan en täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord eller andra jordarter återfinns i klass 14.2-0. Samtliga dessa täkter betecknas som B verksamheter. Av förordningens 5 § framgår vidare att det är förbjudet att anlägga eller driva en miljöfarlig verksamhet med beteckningen A eller B utan tillstånd. Vidare anges i förordningens 6 § att tillståndsfrågor som rör B verksamhet prövas av länsstyrelsen. Av 24 § förordning (2002:864) med länsstyrelseinstruktion framgår att MPD är prövningsmyndighet för ärenden om tillstånd för miljöfarlig verksamhet.⁴⁷ Enligt 21 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd är det förbjudet att utan anmälan ändra en miljöfarlig verksamhet med beteckningen A eller B. Ett tillstånd avseende en miljöfarlig verksamhet kan överlåtas till annan, detta stadgas i förordningens 32 §. Av paragrafen framgår att en miljöfarlig verksamhet, för vilken tillstånd meddelats i enlighet med 5 § eller anmälan gjorts i enlighet med 21 §, som

⁴⁵ Mål nr: M7060-05.

⁴⁶ Mål nr: M1906-06.

⁴⁷ Med hänvisning till 9 kap 8 § 2 stycket MB.

bedrivs av någon annan än den som meddelats tillståndet eller gjort anmälan skall den som övertagit tillståndet snarast delge tillsynsmyndigheten om det ändrade förhållandet. Detta förhållande kan få betydelse för den ställda säkerheten, vilket kommer att visas nedan.⁴⁸

Ett tillstånd kan lämnas för begränsad tid och det kan även förenas med villkor, 16 kap 2 § MB. Enligt 3 stycket, samma paragraf, är det möjligt att vid en ändring av en miljöfarlig verksamhet begränsa tillståndet till att endast avse ändringen. Villkor skall utformas så att de kan ligga till grund vid en kontroll om en överträdelse har skett samt som bevisning för att utdöma påföljd enligt balkens sanktionssystem.⁴⁹ Vid en ändring av ett tillstånd är det inte alltid miljömessigt mest fördelaktigt att ompröva hela verksamheten. Det är inte alltid nödvändigt att pröva delar av verksamheten som inte kommer att beröras av ändringen. När miljöbalken omarbetades ansåg därför regeringen att förfarandet vid en ändring av verksamheten skulle förenklas och att en tillståndsprovning skulle vara möjlig att begränsa till att endast avse ändringen. Omfattningen på provningen skall dock ta sin utgångspunkt i vad som ur miljösynpunkt är nödvändigt. När en ändring berör flera verksamhetsdelar måste dessa naturligtvis prövas i ett och samma sammanhang. Ett ändringstillstånd kan medföra att villkor i ett ursprungligt tillstånd måste ändras. Tas ändringstillståndet i anspråk innebär det att ett nytt villkor i ändringstillståndet ersätter villkoret i det ursprungliga tillståndet. Ett ändringstillstånd kan även det begränsas i tid.⁵⁰ Av 16 kap 3 § framgår att ett tillstånd kan göras beroende av att det ställs säkerhet för kostnader som kan uppstå vid efterbehandling och andra kostnader vid ett återställande. Stat, kommun, landsting och kommunalförbund undantas dock från skyldighet att ställa säkerhet. Vidare anges en möjlighet att fordra ytterligare säkerhet, om ställd säkerhet ej längre är att anse som tillräcklig. Säkerheten skall prövas av tillståndsmyndigheten och den skall sedan förvaras av länsstyrelsen.

⁴⁸ Under punkt 3.6 Överlåtelse av tillstånd och ställande av säkerhet.

⁴⁹ Prop 1997/98:45, del 2, s 204.

⁵⁰ Prop 2004/05:129, s 66 f.

2.6 Miljökonsekvensbeskrivning och samråd

Vid en ansökan om tillstånd att bedriva en miljöfarlig verksamhet skall en miljökonsekvensbeskrivning ingå, detta i enlighet med 6 kap 1 § MB. Miljökonsekvensbeskrivningens funktion är, enligt 6 kap 3 § MB, att sökande skall "identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra" samt "att möjliggöra en samlad bedömning av dess effekter på människors hälsa och miljön.". Av 4 § samma kapitel framgår att den som skall bedriva en miljöfarlig verksamhet skall samråda med "länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten, och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda" och om verksamheten medför en betydande miljöpåverkan skall kretsen för samråd utökas med "övriga statliga myndigheter, de kommuner, den allmänhet och de organisationer som kan antas bli berörda.". I enlighet med 6 kap 4 a § MB finns det en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om att vissa verksamheter skall antas medföra betydande miljöpåverkan. Om en sådan föreskrift inte finns skall länsstyrelsen, enligt 6 kap 5 § MB, under samrådet pröva om verksamheten ändå skall anses förorsaka en betydande miljöpåverkan.

Samrådsförfarandet är en pågående process som skall ge myndigheter och allmänheten en möjlighet att på ett tidigt stadium påverka utformningen av ett projekt samt det underlag som verksamhetsutövaren tar fram. Samrådet skall inledas på ett tidigt stadium och det skall avse verksamhetens utformning, omfattning, lokalisering och miljöpåverkan samt innehållet och utformningen på miljökonsekvensbeskrivningen. Regeringen har i bilaga 1 till förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar föreskrivit att vissa verksamheter alltid skall anses medföra en betydande miljöpåverkan. Enligt förordningens 3 § skall en berg-, grus-, jord-, sand-, ler-, eller stentäkt eller täkt av andra jordarter, med undantag för matjord, som överstiger 25 hektar eller med en årsproduktion som överstiger 25 000 ton alltid antas medföra en betydande miljöpåverkan. Vidare skall en torvtäkt som är större än 150 ha, eller har en årsproduktion som överstiger 25 000 kubikmeter per år också alltid klassas som en verksamhet med en betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen behöver därmed inte fatta något beslut om en verksamhet som anges i bilaga 1 riskerar att medföra en betydande miljöpåverkan. För övrig täktverksamhet skall länsstyrelsen besluta om verksamheten kan antas medföra en

betydande miljöpåverkan. Det är inte nödvändigt för en verksamhetsutövare som bedriver/skall bedriva en verksamhet som alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan att inleda ett samråd med den begränsade kretsen för att sedan utöka kretsen. De kan istället börja med att samråda med den vidare kretsen och på så sätt effektivisera processen.⁵¹ Det ankommer på den som ansöker om tillstånd att bekosta miljökonsekvensbeskrivningen, 6 kap 10 § MB.

2.7 Rättskraft och ändring av villkor

Enligt 24 kap 1 § MB gäller ett meddelat tillstånd mot alla avseende de frågor som prövats. Tillståndet vinner rättskraft. Det är därför viktigt att de begränsningar och villkor som gäller för tillståndet är tydligt formulerade. Rättskraften inskränks av miljöbalkens möjligheter att ändra, återkalla och förbjuda fortsatt verksamhet. Vanligtvis innebär dock tillståndsbeslutets rättsverkan att verksamhetsutövaren inte behöver beakta hänsynsreglerna i större utsträckning än vad som framgår av det givna tillståndet. Tillståndet ger därmed verksamhetsutövaren en relativt stor trygghet och om villkoren följs behöver han normalt inte oroa sig för att ytterligare krav kommer att ställas med stöd av de allmänna hänsynsreglerna.⁵²

Tillståndsmyndighetens möjlighet att i vissa fall ompröva tillståndet framgår av 24 kap 5 § MB. Där anges även de möjligheter som finns att ändra eller upphäva villkor och andra bestämmelser, eller att meddela nya villkor eller bestämmelser. En omprövning av verksamhetens villkor får dock inte leda till att det blir omöjligt att bedriva verksamheten eller att förutsättningarna härför avsevärt försvåras.⁵³ Med avsevärt försvåras åsyftas mycket ingripande villkor som nästintill kan likställas med att verksamheten ej längre går att utöva. Vidare har det i ett omprövningsfall redan fastslagits att verksamheten får bedrivas och i dessa fall bör det inte vara möjligt att förhindra verksamheten genom att meddela villkor eller föreskrifter som leder till att detta är omöjligt.⁵⁴

⁵¹ Prop 2004/05:129, s 44 ff.

⁵² Prop 1997/98:45, del 2, s 252.

⁵³ Prop 1997/98:45, del 1, s 232.

⁵⁴ Prop 1997/98:45, del 2, s 259.

3. Täkt – en miljöfarlig verksamhet

3.1 Ändringen i miljöbalken

När miljöbalken infördes den 1 januari 1999 placerades täkter under 12 kap. Prövningen av täkter skiljde sig därmed från prövningen av annan miljöfarlig verksamhet. Av propositionen för en effektivare miljöprövning framgår att prövningsförfarandet gällande täkter inte ansågs tillfredsställande. Den 1 augusti 2005 trädde en lagändring i kraft som innebar att täktverksamheten infogades under 9 kap MB, miljöfarlig verksamhet. Huvudsyftet med ändringarna i miljöbalken var att uppnå en effektivare miljöprövning. Handläggningen av tillståndsärenden skulle kortas utan att hälso- och miljöskyddskraven åsidosattes. Att prövningsförfarandet förenklades och kortades fick dock inte gå ut över miljömålen eller allmänhetens rätt till insyn och medverkan. Genom att infoga täkter under 9 kap MB förväntades en del processuella problem undanröjas, att vissa samordningsvinster skulle uppnås samt en mer enhetlig prövning. Numer är det möjligt att, vid samma prövningstillfälle, pröva täkt och annan miljöfarlig verksamhet som bedrivs inom samma område. Anledningen till att en viss specialreglering behövs är dels att täkter skiljer sig från övrig miljöfarlig verksamhet, dels att vissa täktmaterial utgör en begränsad resurs.⁵⁵ Täktverksamheten som sådan orsakar vanligtvis stora skador i naturmiljön. Under den tid täktverksamheten bedrivs är det stor risk att landskapet förfulas, och förändringen av landskapsbilden blir vanligtvis permanent.⁵⁶

3.1.1 Förändring av tillståndsprövningen

När tillståndsprövningen skedde enligt 12 kap MB var det länsstyrelsen som prövade ärendet och ytterst var landshövdingen beslutande. Landshövdingen hade dock möjlighet att delegera beslutanderätten till underordnade tjänstemän. I och med att täkter prövas enligt 9 kap MB är det numer miljöprövningsdelegationen (MPD) som prövar ärendet. En MPD skall finnas inom varje länsstyrelse och denna skall bestå av en ordförande som är jurist med domarerfarenhet, och en miljöskakunnig med teknisk eller naturvetenskaplig utbildning. De ärenden som skall prövas av MPD bereds av anställda vid länsstyrelsen i

⁵⁵ Prop 2004/05:129 s. 75 ff.

⁵⁶ Michanek och Zetterberg, Den Svenska miljörätten, s 231.

samråd med ordförande.⁵⁷ Tanken med MPD är bland annat att prövningen skall få fastare former med en ökad rättssäkerhet som följd.⁵⁸ Förändringen av balken har inneburit att MPD har att pröva samtliga miljöfarliga verksamheter där länsstyrelsen är tillståndsmyndighet, medan det tidigare fanns fler som var behöriga att pröva en täkts tillåtlighet.

Att täkter prövas enligt 9 kap MB innebär även att täktverksamheter måste lämna miljörapporter. Av 26 kap 20 § MB framgår att varje tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet årligen skall lämna in en redovisning till tillsynsmyndigheten över de åtgärder som vidtagits för att uppfylla villkoren i ett beslut, samt resultatet av vidtagna åtgärder.

3.2 Tillstånden och dess uppbyggnad

De tillstånd jag har studerat har en förhållandevis likartad uppbyggnad både i en jämförelse mellan täkttillstånd men även i förhållande till annan miljöfarlig verksamhet. De börjar med en allmän del med en beskrivning av vilken verksamhet som beslutet avser, samt var verksamheten skall lokaliseras. Vanligtvis finns även ett godkännande av miljökonsekvensbeskrivningen med i början av beslutet, samt angivande av säkerhetens storlek. Därefter följer en redogörelse av de särskilda villkor som ställs för att verksamheten skall få bedrivas. Efterföljande stycken berör information till tillståndshavaren, där hänvisning till annan relevant lagstiftning finns, men även uppgifter om täktavgift, miljörapport och verksamhetsutövarens egenkontroll påpekas. Efter det följer vanligen en redogörelse för ärendet där miljökonsekvensbeskrivningen, ansökan och verksamhetsutövarens uppfattning redovisas kortfattat. I slutet av tillstånden redogörs för länsstyrelsens respektive MPD motivering till att tillstånd skall lämnas.⁵⁹ De går ofta igenom punkter som miljökonsekvensbeskrivning, lokalisering, skyddsåtgärder och motivering av villkor, hänsynsreglerna, miljömål samt miljö kvalitetsnormer. Det sista som nämnts har oftast varit en sammanfattande bedömning av länsstyrelsen respektive

⁵⁷ Förordning (2002:864) med länsstyrelseinstruktion

⁵⁸ Prop 1997/98:45, del 1, s 471.

⁵⁹ Beroende av om beslutet fattats under den tid 12 kap MB var gällande eller under senare tid då 9 kap MB är gällande.

MPD, information om kungörelsedelgivning samt upplysning om hur en överklagan skall göras.

3.3 En studie av tillstånd

Syftet med jämförelsen av tillstånden är att undersöka hur de olika länsstyrelserna tillämpar de allmänna hänsynsreglerna. Det är med utgångspunkt i hänsynsreglerna som villkoren i tillstånden ställs. I stort sett samtliga tillstånd innehåller några grundläggande villkor. I den följande redovisningen redogör jag för vilken störning villkoret avser samt eventuella råd och riktlinjer. Därefter följer en beskrivning av likheter och skillnader inom och mellan länen, samt mellan tåktlagen. I lagstiftningen talas det vanligtvis om tillstånd och tillståndsplikt medan materialet från länsstyrelserna benämns beslut. Jag använder mig växelvis av begreppen tillstånd och beslut, då jag anser att de i detta sammanhang har samma betydelse.

3.3.1 Begränsningsvärde

Enligt miljöbalkens proposition skall villkor vara konkreta och exakta. Villkoren skall utvecklas så att de tydligt kan kopplas till miljömål och de skall även omfatta resurshushållningsaspekter. Villkor skall föreskrivas i syfte att tillgodose miljöskydd, hälsoskydd, bevarande av biologisk mångfald, resurshushållning samt hushållning med material.⁶⁰ För att tydliggöra de krav som uppställs anger vissa villkor en störningsnivå, ett begränsningsvärde, som inte får överskridas eller underskridas. Begränsningsvärdet kan antingen anges som riktvärde eller gränsvärde. Begränsningsvärden bör sättas som gränsvärden trots att dessa ofta förutsätter en viss säkerhetsmarginal. Riktvärden bör som huvudregel endast uppställas vid ett prövotidsförordnande då slutliga villkor skall fastställas vid en senare tidpunkt. Även när en ny obeprövad teknik införs kan det vara lämpligt att använda sig av riktvärden, detta medför att det blir möjligt att ställa strängare krav. Ett sådant riktvärde bör dock följas upp för att ersättas med ett gränsvärde när tillräcklig erfarenhet införskaffats.⁶¹

⁶⁰ Prop 1997/98:45, s 171 f.

⁶¹ Prop 1997/98:45, s 171 f.

Ett gränsvärde är ett värde som aldrig får överskridas. Att överskrida ett gränsvärde är straffsanktionerat. Att överskrida ett riktvärde är inte sanktionerat om åtgärder vidtas för att överskridandet inte skall ske igen. Det är underlåtelser att vidta en åtgärd som är straffsanktionerad.⁶² Ett flertal av de handläggare som svarat på frågeformuläret uppger att om ett riktvärde överskrids skall verksamhetsutövaren informera tillsynsmyndigheten samt vidta de åtgärder som krävs för att värdet inte skall överskridas på nytt. Gällande gränsvärde, blev svaret att ett överskridande är straffsanktionerat och tillsynsmyndigheten skickar ärendet till åtalsanmälan. Någon anger även att en åtalsanmälan kan bli aktuellt i grava fall där ett riktvärde överskridits. Har verksamhetsutövaren inte redan yttrat sig om överträdelsen ges han möjlighet att göra så. Har verksamhetsutövaren inlämnat en avvikelserapport vid en överträdelse av ett riktvärde kan detta vara ett skäl att inte göra en åtalsanmälan. I ett svar framkom det att länsstyrelsen tillsynsarbete varit nedprioriterat under alla år och att det därmed inte skett mycket då ett begränsningsvärde överskridits.

Vilka villkor skall finnas i ett tillstånd?

Variationen av villkor förekommer främst mellan täktslagen. Vissa störningar förekommer endast vid viss täktverksamhet eller är mer markant vid ett täktslag. Vilka villkor som förekommer i besluten avgörs av MPD. De flesta handläggare som svarat på frågeformuläret uppger att de har arbetat fram mallar inom länsstyrelsen. Mallarna har utvecklats över tid och detta beror endast delvis på ändringar i lagstiftningen. Varje tillstånd har dock en egen prövning och en individuell utformning. En mer samstämmig användning av och utformning av villkoren verkar dock eftersträvas. Av formulärsvaren framgår att täkthandläggarna träffas regelbundet och att de då diskuterar villkoren och dess utformning. Det förekommer dock lokala faktorer som inte låter sig jämföras med täktslag inom olika områden. Vidare uppges att sökande vanligtvis har med förslag på villkor vid ansökan och vid prövningen tas utgångspunkt i dessa. Utöver detta framkommer att typ av täkt, samt dess lokalisering avgör vilka villkor som kan komma att uppställas samt att det anses viktigt att uppställda villkor kan motiveras.

⁶² Michanek och Zetterberg, Den Svenska miljörätten, s 254.

Vilka begränsningsvärden används?

Om ett begränsningsvärde skall anges som ett rikt- eller ett gränsvärde avgörs av MPD. Av min studie framgår dock att det begränsningsvärde som används är riktvärde. Någon anser att för det fall det är nödvändigt att ange gränsvärden bör lokaliseringen ifrågasättas. Av besluten från Kronoberg framgår att MPD anser att samtliga begränsningsvärden skall anges som gränsvärde och motivering är "[l]änsstyrelsen anser generellt att begränsningsvärden i villkor bör föreskrivas som gränsvärden som aldrig får överskridas. Detta beror bl.a. på att det vid tillsynen då är lättare att objektivt fastställa om en överträdelse har skett. Ett gränsvärde ställer också högre krav på att verksamhetsutövaren arbetar förebyggande med att motverka att begränsningsvärdet inte överskrids."⁶³ Detta bekräftas även i svaret från handläggaren i Kronobergs län. Som motsats till Kronobergs län finns Värmlands län där handläggaren anger att de begränsningsvärden som anges alltid är riktvärden

3.4 Allmänna villkor

Det allmänna villkoret innebär att verksamhetsutövaren åtar sig att följa allt som uppgivits i ansökan.⁶⁴ Vanligtvis har formuleringen av det allmänna villkoret varit densamma i samtliga tillstånd från ett och samma län. I 67 av tillstånden är formuleringen en variant av "[o]m inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i *huvudsaklig* överensstämmelse med vad sökande angivit i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet"⁶⁵ eller "[v]erksamheten skall bedrivas i *huvudsak* enligt vad bolaget har angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i ärendet om inget annat framgår av nedanstående villkor"⁶⁶. Ett annat alternativ på formulering, som återfinns i elva av tillstånden, är "[o]m inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten, inklusive åtgärder för att uppfylla miljöbalkens mål, bedrivas i *överensstämmelse* med vad bolaget i ansökningshandlingarna och i övrigt i ärendet angivit eller åtagit sig"⁶⁷. I två av tillstånden har det saknats en hänvisning av ovanstående karaktär.

⁶³ Beslut 541-7944-02, Länsstyrelsen Kronobergs län, s 41.

⁶⁴ Michanek och Zetterberg, Den Svenska miljörätten, s 252.

⁶⁵ Beslut 541-6247-03, Länsstyrelsen Uppsala län, min kursivering.

⁶⁶ Beslut 541-5245-2004, Länsstyrelsen Södermanland län, min kursivering.

⁶⁷ Beslut 551-6009-05, Länsstyrelsen Jönköping län, min kursivering.

Sammanfattning och diskussion

Nio av Länsstyrelserna⁶⁸ använder sig uteslutande av formuleringarna ”i huvudsak” eller ”huvudsakligen”. Länsstyrelsen i Jönköping använder sig av ”huvudsakligen” i de tidigaste tillstånden, för att i de senaste tillstånden använda formuleringen ”bedrivs i överensstämmelse”. Kronoberg har gjort det omvända, i de första tillstånden anges ”bedrivs i överensstämmelse” medan de i de senare besluten har övergått till formuleringen ”huvudsaklig”. I tillstånden från Skåne, förekommer inte alltid ett allmänt villkor, men i de fall det finns med används uttrycket ”huvudsaklig” eller ”i huvudsak”. Länsstyrelsen i Västernorrland är de enda som har använt formuleringen ”bedrivs i överensstämmelse” i samtliga sina beslut.

En formulering av typen i huvudsak/huvudsakligen kan ställa till problem vid rättstillämpningen. Vad innebär i huvudsak/huvudsakligen? Är det när en verksamhetsutövare till mer än hälften följer antagna åtagande eller var går gränsen? Att avgöra när en överträdelse av de allmänna villkoren gjorts kan med en otydlig formulering bli problematiskt. Att använda begreppet ”bedrivs i överensstämmelse” förenklar för såväl polis, åklagare och tillsynsmyndighet som för verksamhetsutövaren. Med en likartad formulering finns inget utrymme för egna tolkningar och utrymmet för att göra en felaktig bedömning minskar. Å andra sidan kan en bestämd formulering medföra att verksamhetsutövaren upplever sig vara så begränsad att inte heller fördelaktiga förändringar vidtas. Kanske blir det så att verksamhetsutövaren inte ser bortom tillståndet utan verksamheten bedrivs i enlighet med vad som tidigare angivits trots att det finns bättre alternativ.

3.5 Särskilda villkor

3.5.1 Buller

Bulleralstrande verksamhet uppstår inom samtliga tåktlag. Problemen är dock större vid en bergtåkt än vid en torvtåkt. Medan en torvtåkt i stort alstrar samma ljud som ett

⁶⁸ K, Z, D, C, S, AC, U, O och T län.

jordbruk är det ett flertal delmoment inom bergtäkter som alstrar buller.⁶⁹ Av de 80 beslut jag studerat är det endast 15 som rört nyöppnade täkter, medan övriga 65 beslut var befintlig verksamhet. Fyra av tillstånden, gällande olika typer av täkter, saknar villkor avseende buller. Ytterligare ett beslut, en matjordstäkt, saknar villkor gällande ljudnivån men tillståndet innehåller villkor med begränsningar av driftstiden. Nedan redogör jag för faktorer som påverkat villkorsskrivningen samt varianter av villkor.

Naturvårdsverkets riktlinjer

Naturvårdsverket (NVV) har i sina råd och riktlinjer, 1978:5, angett riktlinjer för externt industribuller. En förkortning av Naturvårdsverkets riktlinjer finns bilagda under punkt 6.3, men innebär i korthet att buller delas in i ekvivalent ljudnivå, momentan ljudnivå, samt att en sänkning av den ekvivalenta ljudnivån bör göras om det vid verksamheten förekommer impulsljud. Vidare anges olika värden beroende av karaktären på området där verksamheten skall komma att lokaliseras. Avsikten med utgivandet av riktlinjerna, som gavs ut när ansökan respektive anmälan gjordes enligt miljöskyddslagen, var dels att göra bedömningsgrunderna allmänt tillgängliga dels att underlätta arbetet för dem som söker ett tillstånd eller gör en anmälan, genom att ta fram ett tillräckligt bedömningsunderlag. Utgivningen av nuvarande riktlinjer medförde en anpassning till den praxis som använts för tidigare riktvärden.⁷⁰ Dessa riktlinjer är för närvarande under omarbetning.⁷¹ Ett förslag har varit ute på remiss och arbete pågår med att bedöma alla remissvar och arbeta in dessa. Utöver riktvärdena anger Naturvårdsverket även tillämpningsanvisningar.

De nuvarande riktlinjerna för externt industribuller är tillämplig både på ny och på befintlig industriell verksamhet. Förekommer det transporter inom verksamheten skall trafikbullret värderas och/eller räknas in i den övriga ljudnivån.⁷² De riktvärden Naturvårdsverket angett är menade att användas som en utgångspunkt och vägledning i

⁶⁹ Beslut 551-6009-05, Länsstyrelsen Jönköping län, s 9.

⁷⁰ Naturvårdsverkets råd och riktlinjer 1978:5, riktlinjer för externt industribuller s 2.
http://www.naturvardsverket.se/dokument/lagar/allmrad/ardok/skannade_ar/ar_78_5.pdf

⁷¹ Förfrågan via mail till Jard Gidlund, enheten för miljöfarlig verksamhet, 070208.

⁷² Trafik som uppkommer utanför verksamhetsområdet, men som beror av verksamheten, tas upp under Transporter, punkt 3.5.4.

det enskilda fallet. Varje tillståndsärende skall ges en individuell bedömning. Det kan finnas anledning till att göra avsteg från ovan angivna värden, både till att ange mer restriktiva villkor men även till att sänka kraven. Riktvärden för nyetablering finns i tabell 1 och vad gäller dessa anges att det finns anledning att vara restriktiv med att sänka kraven för riktvärdena. Riktvärdena i tabell 2 avser befintlig verksamhet och har införts för att det, i vissa fall, har visat sig vara problematiskt för befintlig industri att nå ner till värdena i tabellen för nyetablerad industri. Bedöms befintlig industri ha möjlighet, både ekonomiskt och tekniskt, att nå ner till värdena i tabell 1 är det dock dessa som skall eftersträvas. Även vid en utbyggnad av befintlig industri bör värdet i tabell 1 eftersträvas, den totala ljudnivån bör således inte höjas, med målsättningen att vidta åtgärder för hela verksamheten så att riktvärdena i kan följas.⁷³

Det går att urskilja sex olika variationer av villkor för ljudnivån. Det första är att villkoren ställs helt i enlighet med tabell 1. Ytterligare två varianter utgår från tabell 1 men antingen anges endast begränsningsvärden för den ekvivalenta ljudnivån, eller så anges begränsningsvärden för den ekvivalenta samt den momentana ljudnivån. De övriga tre variationerna tar sin utgångspunkt i tabell 2 och anger begränsningsvärden för ekvivalent ljudnivå, ekvivalent samt momentan ljudnivå, eller ekvivalent ljudnivå i område för fritidsbebyggelse.

⁷³ NVV råd och riktlinjer 1978:5, s 4 ff.

Buller	Antal tillstånd av sammanlagt 80	Status	Antal län
Tabell 1	20	18 befintliga	7 (K, G, M, D, C, AC och O)
Tabell 1 ekvivalent	34	29 befintliga	10 (K, Z, G, M, S, AC, Y, U, O och T)
Tabell 1 ekvivalent och momentan	16	Samtliga var befintliga	5 (K, F, D, AC och U)
Tabell 2 ekvivalent	2	Bägge var befintliga	2 (Z och Y)
Tabell 2 ekvivalent och momentan	1	Befintlig	1 (F)
Tabell 2 ekvivalent Område för fritidsbebyggelse	2	Bägge var nyöppnade	2 (G och S)

Länsstyrelsen i Uppsala har i sina fyra tillstånd använt begränsningsvärdena i tabell 1. Länsstyrelsen i Jämtland har tillämpat begränsningsvärdena i tabell 1 för den ekvivalenta ljudnivån på samtliga 12 tillstånd som ingått i studien. Sex av besluten från Jönköpings län anger begränsningsvärdet för den ekvivalenta och momentana ljudnivån i enlighet med tabell 1, och ett beslut i enlighet med tabell 2, de har dock likställt villkoren för lördag med söndag och helgdag.⁷⁴ Ingen länsstyrelse har använt sig av tabell 2 fullt ut. De två tillstånd med begränsningsvärde i enlighet med den ekvivalenta ljudnivån avseende områden för fritidsbebyggelse är bägge nyöppnade täkter. Tillståndsmyndighetens tanke kan därmed ha varit att ställa ett högre krav än det begränsningsvärde som ställs i tabell 1. Villkoret för begränsningsvärdet i beslutet från Värmlands län motiveras med att täkten är placerad i ett område som är klassat som riksintresse för friluftslivet. En fråga

⁷⁴ Anledningen till att begränsningsvärdet skärpts under lördagar är, enligt Annelie Johansson Miljöskyddsdirektör Länsstyrelsen Jönköpings län, att gemene man vanligtvis förknippar en helg med lördag och söndag.

som uppstår är därmed om det inte hade varit möjligt att höja kravet ytterligare i enlighet med tabell 1.

Begränsningar under veckans dagar

För att ytterligare begränsa de störningar som verksamheten kan orsaka i omgivningen förekommer det att hela eller delar av verksamheten begränsas under dygnets timmar eller till vissa av veckans dagar. De vanligaste begränsningarna innebär att verksamheten endast får bedrivas vardagar under dags- och eventuellt kvällstid. Nära hälften, 39 av besluten, har i villkor begränsat arbetstiderna under dygnet och av dessa är 23 bergtäkter. Villkor av detta slag har förekommit i beslut från tio av länsstyrelserna.⁷⁵ Vanligtvis är det hela verksamheten eller den mest bullrande verksamheten⁷⁶ och/eller transporterna som begränsas. Det är inte alltid villkoret har motiverats, men i de tillstånd detta har gjorts är det vanligtvis med hänsyn till tåktens lokalisering i ett störningskänsligt område och/eller närheten till bostadsbebyggelse. Som skäl till att inte tillåta vissa arbetsmoment under viss tid uppger tåkthandläggarna bland annat att inskränkningar görs då det är uppenbart att arbetsmomentet inte kan utföras utan att riktvärdet överskrids. Ett förbud innebär att det blir tydligare för både sökande och närboende att arbetsmomentet inte kommer att ske under föreskriven tid. Det leder även till att det blir enklare för tillsynsmyndigheten att vidta tillsynsåtgärder om verksamhetsutövaren skulle bedriva arbetsmoment under den icke tillåtna tiden. En annan anledning är att om en reglering endast görs med begränsningsvärden, istället för med begränsning i tid, skulle detta leda till att verksamhetsutövaren vore tvungen att utföra mätningar/utredningar för att kontrollera störningsnivån, och detta skulle i sin tur medföra ytterliga kostnader. En ytterligare förklaring är att om det i ansökan framgår att verksamhetsutövaren inte kommer att klarar att innehålla bullervillkoren under en viss tid på dygnet för ett visst arbetsmoment, bör tillstånd inte ges till att utföra sådana arbetsmoment under den aktuella tiden, bullervillkoret kan likväl vara relevant för andra arbetsmoment. Det finns även de som uppger att det är ytterst ovanligt att en begränsning av arbetstiderna görs. Om det sker är det endast i undantagsfall med hänsyn till närboende. Av ett svar framgick att inga begränsningar av arbetstider görs.

⁷⁵ F, G, D, C, S, AC, Y, U, O och T län.

⁷⁶ Till exempel borring, skuthantering och krossning.

Begränsningar under året

Verksamheten kan även begränsas under året för att minimera olägenheter i omgivningen och så har skett i beslut från nio länsstyrelser.⁷⁷ I 15 av tillstånden begränsas hela eller delar av verksamheten under året, av dessa rör 11 beslut bergtäkter. Merparten av dessa inskränkningar görs under en eller flera sommarmånader och detta med hänsyn till att det är fler människor som är lediga under denna period, samt att de tillbringar mer tid utomhus. Några täkter är dessutom lokaliserade i störningskänsliga områden med en låg bakgrundsljudnivå och då kan de ljud som uppstår upplevas som än mer störande och ha en negativ inverkan på naturupplevelsen. Ett flertal tåkthandläggare uppger att inskränkning i arbetsmoment till vissa tider av året kan vara motiverat under sommarmånaderna på grund av att det föreligger intresse för friluftslivet och/eller att det finns fritidshus i närområdet samt att själva tystnaden kan vara en del av naturupplevelsen. Ofta har verksamhetsutövaren själv angett uppehåll av det aktuella arbetsmomentet efter att synpunkter framkommit av berörda under samrådsprocessen. Genom att en begränsning görs kan verksamheten bedrivas under övriga tiden av året utan klagomål.

Sammanfattning och diskussion

I nästintill samtliga tillstånd har begränsningsvärdena för buller ställts efter Naturvårdsverkets riktlinjer, Länsstyrelserna har dock anpassat villkoren i någon mån. I flertalet tillstånd har tabellernas indelning över dygnet använts även om arbetet i verksamheten begränsas till dagtid. Bullernivån regleras i 75 av 80 villkor och det går därmed inte uträna någon skillnad mellan län eller täktslag. Utöver riktvärden för ljudnivån förekommer det i flera av besluten ytterligare begränsningar för att minimera störningar i omgivningen. Begränsningar i driftstider förekommer mer frekvent gällande bergtäkter, men den enkla förklaringen är troligtvis att det bedrivs mer bulleralstrande verksamhet inom bergtäkter. Inget av besluten från länsstyrelserna i Blekinge, Jämtland eller Skåne har begränsningar på veckobasis, och besluten från länsstyrelserna i Blekinge, Uppsala, Västernorrland och Västmanland saknar alla begränsningar på årsbasis. Det går

⁷⁷ Z, F, G, M, D, S, AC, O, och T län.

därmed inte utläsa någon skillnad mellan gles- och tätbyggd, eller mellan län i söder jämfört med län i norr.

De riktlinjer som framgår av Naturvårdsverket är nästan 30 år gamla. Jag utgår dock från att det under dessa år har tillkommit ett flertal bullerkällor i vårt samhälle. Som nämnts ovan pågår en revision av riktvärdena och det är möjligt att de leder till en förändring av de allmänna råden. I min jämförelse är det endas fyra av 80 villkor som baseras på värdena i tabell 2. Detta torde innebära att branschen har anpassat sig efter det mer restriktiva värdet och att tekniken finns till en acceptabel kostnad. Det är kanske dags att värdena i tabell 1 skall gälla befintlig verksamhet för att ställa högre krav på nyetablerad verksamhet. Hur trafikbuller påverkar människor i sin omgivning är ett ämne som har diskuterats flitigt i medierna och det har talats om allt från sömnproblem till förhöjning av blodtrycket. I en rapport från WHO, Report on the third meeting on night noise guidelines, framgår att en ljudnivå över 35 dB ger en försämring både av sömnkvalitet och av sömnkvantitet, vidare sägs att bland annat barn är känsligare för buller än andra.⁷⁸ Det finns dessutom ett miljömål med avseende på trafikbuller. Går det att jämställa bullerkällor med varandra? Tyvärr har jag inget svar på den frågan, men om svaret är jakande tycker jag att detta är ytterligare en orsak som talar för att kraven skall skärpas. Av försiktighetsprincipen framgår att redan risken för skada skall föranleda åtgärder, samt att hänsyn skall tas till en något mer känslig person. Är barn känsligare än vuxna torde de vara en kategori av extra hänsynskrävande människor. Barn finns där vuxna finns och en utgångspunkt bör därmed vara att, vid bostadsbebyggelse i tåktområdets närhet, förmoda att det finns människor som är i behov av högt ställda krav.

3.5.2 Sprängning

Förutom buller är en av de allvarligaste störningarna från tåktverksamheter vibrationer, luftstöt vågor och ljud från sprängningar. Det är endast inom bergtäkter som verksamhetsutövarna har arbetat med sprängningsarbeten, sammanlagt 34 tillstånd. Olika täkter har varit i behov av att spränga ett varierat antal gånger under verksamhetstiden, men det har rört sig om minst en sprängning per år. De besvär som uppstår vid en

⁷⁸ http://www.euro.who.int/Document/NOH/3rd_NNG_final_rep_rev.pdf , s 5 och s 13

sprängning, och för vilka det angetts begränsningsvärden i tillstånden, är vibrationer och luftstötvägor. Sprängning omgärdas inte av några riktlinjer eller allmänna råd. Det finns inte heller någon väl inarbetad praxis på området.

Vibrationer och luftstötväg

I samtliga tillstånd uttrycks begränsningsvärdet för vibrationer som högsta tillåtna hastighet i vertikalled vid bostäder. Begränsningsvärdet för luftstötväg uttrycks som högsta tillåtna frifältsvärde vid bostäder. Samtliga 34 tillstånd för bergtäkt har innehållit villkor som rör vibrationer, medan 31 stycken av tillstånden även innehöll villkor för luftstötväg. Det förekommer tre olika kombinationer av begränsningsvärden. Antingen används endast ett riktvärde eller endast ett gränsvärde, annars används både ett rikt- och ett gränsvärde.

Vibrationer	Begränsningsvärde	Antal villkor av sammanlagt 34	Antal län
Riktvärde	2 mm/s	1	1 (K)
Riktvärde	4 mm/s	14	6 (K, Z, C, S, Y och O)
Riktvärde	3 mm/s	4	2 (U och T)
Riktvärde	2,5 mm/s	3	2 (M och AC)
Rikt- och gränsvärde	2 mm/s och 4 mm/s	6	3 (F, M och D)
Rikt- och gränsvärde	4 mm/s och 6 mm/s	4	2 (F ⁷⁹ och D)
Gränsvärde	4 mm/s	2	1 (G)

Luftstötväg	Begränsningsvärde	Antal villkor av sammanlagt 31	Antal län
Riktvärde	50 Pa	1	1 (M)
Riktvärde	60 Pa	2	1 (Y)
Riktvärde	100 Pa	20	8 (K, Z, D, C, S, U, O och T)
Rikt- och gränsvärde	50 Pa och 150 Pa	2	2 (M och F)
Rikt- och gränsvärde	60 Pa och 200 Pa	2	1 (AC)
Rikt- och gränsvärde	200 Pa och 250 Pa	1	1 (F)
Rikt- och gränsvärde	200 Pa och 300 Pa	2	1 (F)
Gränsvärde	100 Pa	1	1 (G)
Saknar			3 (F, G och D)

Villkoren för vibrationer och luftstötväg har kombinerats på ett flertal olika sätt. Det har funnits variationer både inom och mellan länen. Av de svar som inkommit från handläggarna anges bland annat att de begränsningsvärden som anges följer värden som

⁷⁹ I ett av besluten från länsstyrelsen i Jönköping finns en avvikelse för en fastighet, där är begränsningsvärdet satt till riktvärde 6 mm/s respektive gränsvärde 8 mm/s. För övriga fastigheter i det beslutet är begränsningsvärdet riktvärde 4 mm/s respektive gränsvärde 6 mm/s.

fanns i ett branschfaktablad för bergtäkter. Vidare uppges att vid fortsatt täkt på samma plats sätts värdet utifrån tidigare mätningar som gjorts. Det framkommer också att innan beslut om begränsningsvärde fattas gör en bedömning i det enskilda fallet med hänsyn tagen till täktens läge i förhållande till bebyggelse, byggnadernas standard, samt verksamhetsutövarens yrkande i ansökan. Finns ett flertal närboende inom en radie av 500 meter är behovet av begränsningsvärden större. Är det endast ett fåtal boende i täktens närområde kan det istället vara lämpligare att verksamhetsutövaren kommer överens med dessa. Det finns även handläggare som hänvisar till en dom i MÖD avseende begränsningsvärdet för vibrationer. Medan någon uppger att begränsningsvärdet för luftstötstång utgår från en bedömning av Naturvårdsverket där 100 Pa har ansetts som påtagligt störande. De mer generösa villkoren förekommer vanligtvis i de tidigaste besluten. En motivering av villkoren har, som tidigare nämnts, inte alltid funnits med i besluten. De motiveringar som förekommit tyder dock på att det är kunskapen om störningarnas påverkan på människor som bidragit till de mer restriktiva villkoren. Det verkar dock som en gyllene medelväg väljs både med avseende på störningar från vibrationer och för luftstötstång. Det framgår dock inte om det är brist på tillgänglig teknik eller ekonomin som leder till att de mest restriktiva villkoren endast förekommer i undantagsfall. Det vanligaste begränsningsvärdet för vibrationer är 4 mm/s. MÖD har i en dom konstaterat att en sänkning av begränsningsvärdet från 4 mm/s till 2,5 mm/s innebär en miljömässig nytta i form av minskade olägenheter för närboende. I målet hade bolaget gjort provsprängningar där värdet för vibrationer väl understigit 2,5 mm/s. Vidare hade bolaget inte påvisat att en sänkning av begränsningsvärdet var förenat med svårigheter eller stora kostnader.⁸⁰ För luftstötstång är det begränsningsvärdet om 100 Pa som förekommer i flest tillstånd. Detta kan kanske förklaras med uppgiften från handläggarna om NVV bedömning om att 100 Pa anses vara påtagligt störande.

Övrig reglering

Förutom att villkora om begränsningsvärden för vibrationer och luftstötstång ställs det upp krav för hur andra obehag från sprängningen skall minimeras. Det anges krav på information till närboende, antingen genom direktkontakt eller via anslag, att ljudsignal

⁸⁰ Mål nr: 3011-03

(varningssignal) skall ljuda innan och ibland efter sprängningen. Vidare fastställs att risken för sprängsten utanför området skall minimeras samt att området utanför verksamheten skall avlysas innan sprängningen sker. Vanligtvis anges även inom vilka tider sprängning får förekomma, och då oftast till vardagar under dagtid. Endast fem villkor saknar helt begränsningar gällande tid och i två beslut anges klockslag men ingen begränsning av veckodagar.

Sammanfattning och diskussion

När begränsningsvärdet för vibrationer skall fastställas är det vanligt att två kriterier beaktas. Det första är att det ej skall uppstå skador på fastigheter och installationer och det andra är att flertalet människor ej skall uppleva vibrationerna som störande. I ett beslut från Skåne anges i skälen för villkoret att "vibrationer orsakade av sprängningar kan, oavsett vad som gäller som riktvärde för skador på byggnader, uppfattas som måttligt störande för människor vid 0,4-1 mm/s och som sannolikt störande vid vibrationer överstigande 1 mm/s."⁸¹ I motiveringen till villkoret i ett av Södermanlands beslut anges "[d]en nivå där människor kan känna vibrationer är ca 0,1-0,3 mm/s i frekvensområdet 10-100 Hz. Vid ca 0,5 mm/s upplevs vibrationen klart märkbar och vid nivåer över 1,2-1,5 mm/s nattetid brukar flertalet uppleva dem som kraftigt kännbara. Lätt sovande personer kan vakna vid nivåer kring 1,5-2 mm/s".⁸² Även ett beslut från Västerbotten innehåller en likartad motivering.⁸³

I ett tillstånd från Jönköpings län, beslutat under 2006, motiveras villkoret för luftstötstång som följer "[e]rfarenheten visar att skador på byggnader kan uppstå vid luftstötstångar på 250 Pa och att luftstötstångar på 100 Pa kan uppfattas som påtagligt störande för människor".⁸⁴ Detta är en motivering som även finns i ett beslut från Skåne.⁸⁵ Vidare förekommer det, i en del av beslutens motivering av villkor, att luftstötstång förklaras vara mer störande för människor än vad vibrationer antas vara.⁸⁶

⁸¹ Beslut 541-58879-03, Länsstyrelsen Skåne län, s 10, samt beslut 541-40042-04, s 24.

⁸² Beslut 541-1584-2002, Länsstyrelsen Södermanlands län, s 9 f.

⁸³ Beslut 551-1983-2006, Länsstyrelsen Västerbottens län, s 6.

⁸⁴ Beslut 551-12664-04, Länsstyrelsen Jönköpings län, s 13.

⁸⁵ Beslut 541-58879-03, Länsstyrelsen Skåne län, s 10.

⁸⁶ Text Beslut 541-1994-03, Länsstyrelsen Blekinge, s 8, beslut 541-6247-03, Länsstyrelsen Uppsala län, s 5.

Villkoren för vibrationer och luftstötvtåg varierar delvis inom och delvis mellan länen. I beslut från åtta länsstyrelser används samma begränsningsvärden i samtliga villkor.⁸⁷ I de fall en motivering av villkoret har förekommit stadgas att begränsningsvärdet bör utgå från en hygienisk bedömning av komfortvärdet och inte enbart från risk för teknisk skada på fast egendom. Enligt min bedömning är motiveringen helt i överensstämmelse med miljöbalkens intentioner. Det kan tyckas något märkligt att begränsningsvärdena inte är mer överensstämmande inom och mellan länen. Det obehag som en sprängning kan föranleda torde inte skilja sig åt bland människor generellt. I de fall sprängning endast sker vid ett eller ett par tillfällen per år kan det dock vara förståeligt att det inte kan antas lika störande som vid en verksamhet av mer intensivt slag. För att få fram vad som kan antas medföra skada eller olägenhet för människor behövs troligtvis en grundlig utredning på området. Även i en utredning framtagen av Sveriges bergmaterialindustri framgår att en utredning avseende vibrationer är något som efterfrågas av branschen.⁸⁸ I nuläget verkar det dock inte vara någon som frivilligt vill ta på sig kostnaden för en utredning. Jag anser dock att miljöbalken är tydlig på den punkten, en utredning skall bekostas av verksamhetsutövaren. Detta anser jag framgår av bevisbördan, kunskapskravet, försiktighetsprincipen, verksamhetsutövarens ansvar för skada samt det faktum att det är sökande som har att bekosta MKB:n. För kunskapskravet och försiktighetsprincipen gäller emellertid rimlighetsavvägningen och en avvägning skall göras mellan kostnaden för en utredning och nyttan av samma utredning. För det fall verksamhetsutövaren borde stå för kostnaden anser jag likväl att det kan vara mer lämpligt att en utredning görs av exempelvis Naturvårdsverket då gemene man sannolikt sätter större tilltro till resultat framtaget av en mer oberoende part.

3.5.3 Utsläpp till vatten och luft, samt kemikalie- och avfallshantering

För att minimera risken för utsläpp till vatten och luft föreskrivs det vid täktverksamhet bland annat om utsläppsnivåer, reningsanläggningar och andra nödvändiga åtgärder. För att undvika förorening av mark, yt- och/eller grundvatten villkoras det vanligtvis om och hur olika produkter skall handhas. Inte heller denna kategori av villkor hänvisar till några allmänna råd eller någon uttalad praxis. Villkorens formulering skiljer sig kraftigt åt. Det

⁸⁷ Beslut från Z, C, S, AC, Y, U, O och T län.

⁸⁸ Joakim Ärlund, Varför tar det så lång tid? – en utredning om hantering av täktstillstånd.

förekommer kortfattade villkor på ett par meningar och det förekommer även väldigt långa och detaljrika villkor. Samtliga villkor innebär dock ett skydd för omgivningen.

Utsläpp till vatten

Drygt hälften av besluten, 42 stycken, har villkor avseende utsläpp till vatten. Från samtliga län, förutom Värmland, har minst ett av besluten innehållit villkor av detta slag. Täkter där brytning av berg förekommer är överrepresenterade i denna kategori av villkor. Av de 42 besluten är det 25 stycken som rör bergtäkter. I nio beslut från fyra olika län villkoras om riktvärden för olika ämnens halter i vattnet.⁸⁹ 25 av besluten har villkor gällande reningsanläggning, sedimenteringsbassäng eller oljeavskiljare. Utöver dessa finns även ett beslut med ett provotidsförordnande där det åligger verksamhetsutövaren att utreda behovet av sedimentationsdammar.

Utsläpp till luft

Villkor som rör diffus damning förekommer i 72 tillstånd.⁹⁰ Vanliga åtgärder för att begränsa diffus damning är att materialupplag, planer, transportvägar och transporter skall dammbindas. I en del fall anges att vattenbegjutning skall ske och att salt ej får användas inom täktområdet, medan salt i andra fall anges som alternativ. De fyra tillstånd jag erhållit från Värmlands län saknar alla villkor rörande diffus damning. För att minimera utsläpp till luft föreskrivs även villkor att till exempel borrutrustning, krossanläggningar och transportörer skall förses med stoftavskiljare. Ett villkor angående detta förekommer i 20 tillstånd, varav tolv är från Jämtlands län, med andra ord i samtliga deras beslut.

Kemikalie- och avfallshantering

Endast ett av besluten saknar villkor som rör kemikalier och avfallshantering. I sju beslut är villkoren mycket restriktiva då ingen förvaring av kemikalier och farligt avfall är tillåten inom täktområdet. Av dessa sju förekommer det i två fall att ingen hantering av kemiska produkter får förekomma. Hur specifika övriga villkor är varierar framförallt

⁸⁹ K, F, M och AC län.

⁹⁰ Två torvtäkter, en berg- och moräntäkt, en sand- och grustäkt där ingen brytning får ske, ytterligare två sand- och grustäkter, två bergtäkter, samt en matjordstäkt saknar villkor för diffus damning.

mellan länen. Det vanligaste har varit att villkoren påminner om varandra länsvis, men att de har utvecklats något över tid.

Villkorens utformning och detaljgrad varierar både mellan besluten och mellan länen. De villkor som är detaljrika och mycket specificerade innebär inte per automatik ett högre skydd för omgivningen. En formulering enligt följande:

lagring av drivmedel och andra kemiska produkter samt farligt avfall skall ske så att utsläpp till mark, vatten eller luft förhindras,

kan ge ett fullgott skydd. Att villkoren är specificerade innebär dock att länsstyrelsen och verksamhetsutövaren vet exakt vilka åtgärder som skall vidtas och vilket skydd dessa ger. Det leder i sin tur till att det är enkelt att avgöra om ett brott mot villkoren begåtts. Nackdelen kan vara att ett detaljrikt villkor blir omodernt. Bättre och billigare teknik kan utvecklas men verksamhetsutövaren är låst, men även skyddad, av det villkor som finns i beslutet. En omprövning av villkor kan göras, men det kan leda till en omständlig procedur.

3.5.4 Transporter

Transporter kan indelas i de externa respektive de interna. De externa transporterna sker till större delen utanför verksamhetsområdet och är sällan under verksamhetsutövarens kontroll, medan de interna transporterna sker inom området under verksamhetsutövarens kontroll. Utsläpp från rörliga föroreningskällor kan falla in under begreppet miljöfarlig verksamhet under förutsättning att de är knutna till den fasta föroreningskällan. Detta borde innefatta de transporter som sker inom verksamhetsområdet.⁹¹ I den mån tillståndshavaren har faktiska och rättsliga möjligheter att kontrollera transporterna kan de regleras i tillståndsvillkoren.⁹² I vilken mån villkor avseende transporter kan uppställas har vid ett flertal tillfällen varit uppe för prövning i MÖD.⁹³ Sedan miljöbalken trädde i kraft har Naturvårdsverket drivit frågor för att miljöbalkens mål om hållbar utveckling i mesta möjliga mån skall uppnås. En fråga som varit uppe för prövning vid ett flertal tillfällen är transporterna till och från den miljöfarliga anläggningen. I dessa ärenden har

⁹¹ Bengtsson m.fl, Miljöbalken – en kommentar, 9:4.

⁹² Bengtsson m.fl, Miljöbalken – en kommentar, 16:17.

⁹³ I de mål som redovisas har domstolen även diskuterat prövotidsförordnande, vilket utelämnas här.

NVV ställt krav på att villkor innehållande bolagens transporter skall uppställas.⁹⁴ I en dom⁹⁵ meddelad 2003-05-06 har MÖD tagit ställning till frågan om transporter till och från en anläggning kunde beaktas vid en tillståndsprovning och i så fall föreskriva villkor gällande dessa. MÖD ansåg att miljöbalkens tillämpningsområde inte är begränsat till att gälla skador eller olägenheter från fasta anläggningar. Med stöd av de allmänna hänsynsreglerna i 2:3 MB borde det vara möjligt att ställa krav angående transporter och rikta dessa mot verksamhetsutövaren.⁹⁶ Detta under förutsättning att utövaren har en faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma kravet. MÖD fann sålunda att transporter innefattas i miljöbalkens tillämpningsområde. Därmed är det möjligt att ställa krav avseende transporter dock under förutsättning att verksamhetsutövaren kan efterleva villkoret genom att på något sätt råda över transporterna.

Samma dag, 2003-05-06, avgjorde MÖD ett annat mål⁹⁷ med liknande domskäl, men denna dom överklagades till Högsta Domstolen för dess avgörande.⁹⁸ Av HD:s domskäl framgår att transporter inom en miljöfarlig verksamhets anläggningar har en sådan anknytning till den fastighetsbundna verksamheten att de måste anses utgöra en del av själva verksamheten. Detta trots att det rör sig om utsläpp och andra olägenheter från rörliga störningskällor. Vid tillståndsprovningen skall olägenheter från transporter inom anläggningen vägas in vid provningen av den miljöfarliga verksamhetens lokalisering och tillåtlighet. Vidare får tillståndet förenas med villkor för sådana transporter. Beträffande externa transporter till och från en miljöfarlig verksamhets anläggningar kan visserligen hävdas att också de har en anknytning till den fastighetsbundna verksamheten. Dessa kan dock normalt inte anses utgöra en del av själva verksamheten. Däremot kan externa transporter utgöra ett så kallat följdforetag som skall beaktas vid en provning av den miljöfarliga verksamheten. Vid tillståndsprovningen av en viss miljöfarlig verksamhet skall hänsyn tas till andra verksamheter som kan antas bli behövliga för att den miljöfarliga verksamheten i fråga skall kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Vid tillståndsprovningen måste en rimlig avgränsning av följdforetagen göras så att endast

⁹⁴ Tillsynsnytt nr 2 juni, 2003, utgiven av Naturvårdsverket, s 12-13.

⁹⁵ M 7179-02

⁹⁶ Prop 1997/98:45, del II s 16.

⁹⁷ M 602-02

⁹⁸ Mål T 2223-03, NJA 2004 s 421

följdföretag som har ett omedelbart samband med den tillståndsprövade verksamheten beaktas. Det är den som ansöker om tillstånd som skall redovisa vilka följdöretag det är fråga om samt de miljökonsekvenser som följer av dessa. I stort har alla slags transporter till och från en miljöfarlig verksamhets anläggningar ett samband med den tillståndspliktiga verksamheten. Var gränsen går för att ett följdöretag skall anses ha ett omedelbart samband med den tillståndsprövade verksamheten och hur skall följdöretaget beaktas vid bedömningen om verksamheten kan få komma till stånd och vilka villkor skall i så fall uppställas. Frågan måste avgöras genom en sammanvägning av omständigheter. Vid bedömningen måste transporternas karaktär och omfattning, var transporterna befinner sig i förhållande till verksamhetsområdet samt olägenheterna från transporterna jämfört med olägenheterna från övrig trafik och verksamhet beaktas. Transporterna till och från en anläggning kan utgöra den dominerande trafikmängden i anläggningens närområde för att sedan utgöra en försvinnande liten del av den totala trafiken, nationellt eller internationellt, och olägenheterna från denna. Vid tillståndsprövningen och fastställandet av villkor för en miljöfarlig verksamhet kan en skälig avgränsning vara att kräva att sökande redovisar miljökonsekvenserna av de externa transporterna i anläggningens närområde. En förutsättning för att ett villkor skall kunna beslutas är att sökanden bedöms ha faktiska och rättsliga möjligheter att uppfylla ett villkor. Det är därmed inte rimligt att sökande skall redovisa och ansvara för miljökonsekvenserna för långväga transporter när dessa rör sig på stort avstånd från anläggningarna och då endast utgör en liten del av den sammanlagda trafiken och olägenheterna från denna.

En vecka efter HD:s dom kom ett avgörande från MÖD⁹⁹. De kom, precis som HD, fram till att externa transporter utgör följdöretag och att de därmed skall beaktas vid tillståndsprövningen. Även med avseende på de långväga transporterna var MÖD överens med HD i sak, dessa ska rimligtvis inte ingå i tillståndsansökan. MÖD diskuterar dock vad som är att anse som närområde och preciserar vissa gränser. Verksamhetsutövaren skulle redovisa de utsläpp de externa transporterna orsakade inom en radie av en, fem respektive tio mil från anläggningen. Verksamhetsutövaren skulle även inkomma med en

⁹⁹ M 10499-02

redovisning angående övergång från biltransporter till mer miljövänliga transporter. Detta då miljöpåverkan av transporter kan minimeras vid val av transportslag och transportlösningar.

Villkor som rör transporter utanför verksamhetsområdet, utöver den damning de kan medföra, förekommer endast i undantagsfall. I de svar som följde av frågeformuläret framkom svar av skiftande slag. Bland annat uppges att verksamhetsutövarens avsaknad av rådighet över transporterna leder till att det ej uppställs villkor avseende dessa och att de transporter som går på allmänna vägar inte är möjliga att föreskriva i någon större omfattning. Hela verksamhetens tillåtlighet, inklusive transporterna, prövas dock med hänsyn tagen till hur människohälsan och miljön påverkas men ett avslag på en ansökan har ännu aldrig skett på grund av alltför omfattande transporter. Dessa svar stämmer väl överens med beslutens innehåll.

I Naturvårdsverkets råd och riktlinjer för externt industribiller anges att för trafik som sker utanför anläggningens område, på angränsande vägar och på grund av verksamheten vid anläggningen, kan de bedömningsgrunder som vanligtvis användes för vägtrafikbuller vara vägledande. Vid bedömning bör hänsyn tas till hur stor del av trafiken som genereras av industrin. För att minska olägenheterna från vägtrafik i närliggande bostadsområden bör man beakta valet av in- och utfarter.¹⁰⁰ För en begränsning av bullerstörningar från transporterna i tid är det vanligt med villkor som anger när lastning, lossning och transporter får ske. Dessa villkor ingår då under bullervillkoret. Även interna transporter regleras via bullervillkoret.

För de transporter verksamhetsutövaren har rådighet över finns dock möjligheter att reglera både med avseende på förarnas utbildning, men även med avseende på själva fordonsparken. I villkor från Jönköpings län finns ett stadgande om att bolaget skall minska miljöpåverkan genom att beakta logistik, fordonsteknik och bränsleval vid de transporter som bolaget själv utför eller upphandlar. Vidare anges att för de transporter som sker med egna fordon, inom eller till och från verksamheten, skall bränsle som

¹⁰⁰ NVV råd och riktlinjer 1978:5, s 6.

uppfyller kraven för diesel Miljöklass 1 eller likvärdigt bränsle väljas. I villkor från Kronobergs län anges att vägen mellan verksamhetsområdet och allmän väg skall beläggas med asfalt. Vidare skall en två meter hög skärm uppföras i bullerdämpande syfte och utöver detta skall även en hastighetsbegränsning om 40 km/h införas. I villkor från Skåne län anges vilken väg som i mesta möjliga mån skall användas. Vidare anges att lastbil som är på väg till eller från tåkten endast får framföras via ett visst område för det fall att material skall hämtas eller lämnas i tåkten. Även Västernorrland har ett villkor om att uttransportering av bergmaterial ej får ske viss väg. Denna väg får inte heller användas till tåkten av de fordon som sedan är tänkta att transportera ut materialet. De svar som följde av frågeformuläret är i överensstämmelse med de villkor som återfinns i besluten. Någon handläggare uppger att de endast föreskriver om att viss utfartsväg skall användas. Det framgår även att för det fall att vägarna är rena transportvägar kan villkor om hastighetsbegränsning och beläggning uppställas. Det förekommer också att företagen rekommenderas att arbeta med att effektivisera transporter, till exempel genom returtransporter, men att detta är något som brukar ge sig av sig självt då det finns pengar att tjäna.

Sammanfattning och diskussion

I nio av besluten finns villkor som rör transporter. Att det är komplicerat att villkora angående externa transporter framgår med tydlighet. Att komma åt externa transporter via villkor hos tredje part är inte att föredra. Det korrekta, och enligt mig det lämpligaste, tillvägagångssättet är att villkor föreskrivs för dem som har den faktiska rådigheten över transporter. Vad som är förvånande är dock att det inte förekommer mer reglering gällande verksamhetens interna transporter och till exempel val av bränsle på så sätt som är gjort av länsstyrelsen i Jönköpings län. Detta är ett område som är högaktuellt på grund av växthuseffekten och koldioxidutsläpp. Vidare finns stöd för villkor av detta slag i enlighet med produktvalsprincipen.

3.6 Överlåtelse av tillstånd och ställande av säkerhet

Som jag redogjort för ovan krävs det endast en anmälan om att ett tillstånd överläts från en verksamhetsutövare från en annan. Detta har lett till att det i ett flertal tillstånd meddelas villkor över hur en överlåtelse skall genomföras för att tillståndsmyndigheten

skall godkänna den nya verksamhetsutövaren. Hur överlåtelsen regleras får betydelse för den ställda säkerheten. En verksamhetsutövare är skyldig att ställa säkerhet för efterbehandling av täkten. Det är upp till varje enskild MPD att besluta om summan på beloppet. Storleken på säkerheten varierar, och det är svårt att utläsa varför den aktuella summan har satts. Jag har därmed ställt frågan till handläggarna i länen och det är deras svar som redovisas nedan.

Överlåtelse av täktillståndet

Den säkerhet som verksamhetsutövaren har att erlægga är tänkt att bekosta en eventuell efterbehandling för det fall att exploatören saknar likvida medel vid tillståndstidens slut. Vid en överlåtelse av tillstånd finns risken att täkten bedrivs utan ställd säkerhet. Villkor med avseende på hur en överlåtelse av tillståndet skall bli gällande varierar på följande sätt:

- inget anges,
- en överlåtelse av tillståndet kräver en anmälan till länsstyrelsen,
- en överlåtelse av tillståndet kräver en ny ansökan hos länsstyrelsen,
- en överlåtelse av tillståndet får endast ske efter länsstyrelsens medgivande, och
- en överlåtelse av tillståndet kräver en anmälan till länsstyrelsen, skall denna godkännas krävs att en giltig säkerhet ställs

Då inget villkor uppställs gäller vad som är föreskrivet i lag, en anmälan skall således göras. Detta innebär därmed ingen skillnad jämfört med de beslut som endast föreskriver om en anmälan. Då villkoret innehåller ett krav om ny ansökan eller att länsstyrelsen skall lämna sitt medgivande för att överlåtelsen skall få genomföras finns en möjlighet för länsstyrelsen att ställa krav om en ny säkerhet. Det sista alternativet, där det redan i villkoret ställs ett krav om ny säkerhet, minimerar risken för att en täkt bedrivs utan giltig säkerhet.

Storleken på säkerheten varierar i stor utsträckning. Av de svar som inkommit från handläggarna framgår att den ekonomiska säkerhetens storlek diskuteras vid handläggartreffar. De flesta uppger att säkerhetens storlek beror på verksamhetsytan och täkttyp med en korrigering för kostnadskrävande efterbehandlingsåtgärder. Någon anger

att det inte alltid är verksamhetsytans areal som ligger till grund för uträkningen, utan säkerheten kan även beräknas efter ytan på det område som MPD anser är i behov av en efterbehandling. Vilken areal det än är som ligger till grund för uträkningen, säger de flesta handläggarna att arealen multipliceras med ett schablonbelopp. Varje täkt kräver dock en individuell bedömning. Vidare menar någon att det inte är möjligt att jämföra täkter av samma slag och storlek eller med ett lika stort årligt uttag av material och tro att de skall ha ungefär lika stor säkerhet.

De flesta täkthandläggarna uppger att det är varje enskild MPD som avgör säkerhetens storlek samt att beslutet i vissa fall baseras på ett förslag från handläggaren. Det framkommer även att det finns en överenskommelse för hela landet om hur säkerheten skall beräknas men att denna inte alltid följs då den kan slå snett. En handläggare framför att varje länsstyrelse beslutar efter sina egna riktlinjer, men att det förekommer samverkan mellan länen och att en publikation om efterbehandling av täkter nyligen har tagits fram inom ”Miljösamverkan Sverige”. I denna publikation finns bland annat en sammanställning av modeller för att beräkna säkerheter. Vidare uppges att idealt borde variationen i säkerhetsbelopp bara grundas på naturgivna förutsättningar och möjligheten att upphandla efterbehandling när någon tillståndshavare gått i konkurs.

Sammanfattning och diskussion

Att säkerheten kraftigt varierar i storlek framkommer under information om täkterna.¹⁰¹ Det är dock omöjligt att räkna ut en jämförelsekostnad då informationen om uträkningen saknas i flertalet av besluten. Jag har därmed nöjt mig med att bifoga informationen om täkterna för att påvisa hur stora, respektive små, belopp det kan röra sig om. För att få tillstånd till att bedriva en täkt krävs att verksamhetsutövaren ställer säkerhet för de kostnader som uppstår i samband med efterbehandlingen. Överlåtelse av ett tillstånd kräver endast en anmälan. Den nya verksamhetsutövaren kan ta tillståndet i anspråk efter anmälan och därmed utan att ställa säkerhet. Till följd därav täcks inte längre kostnaden för efterbehandlingen. För att undvika denna situation är det en enkel åtgärd att villkora om att en överlåtelse endast får ske efter en ny ansökan, eller efter att ny säkerhet ställs. I

¹⁰¹ Punkt 6.2 Information om täkterna.

de fall detta inte gjorts uppstår frågan om möjlighet finns att ompröva säkerheten enligt 16 kap 3 § MB? Existerar ingen säkerhet är den onekligen inte tillräcklig.

Hur villkoren angående en överlåtelse formulerats varierar. Jag kan finna fem olika alternativformer. I 27 beslut saknas villkor om en eventuell överlåtelse, medan 19 beslut har villkor om att en anmälan skall ske vid en överlåtelse. Dessa 46 beslut har samma innebörd gällande överlåtelse. Att endast villkora om en anmälan ger ingen effekt utöver gällande lagstiftning. I två tillstånd föreskrivs att en överlåtelse endast blir gällande efter ett godkännande av länsstyrelsen. I 19 tillstånd anges att en överlåtelse av tillståndet endast kan ske efter en ny ansökan, och i de kvarvarande 13 tillstånden föreskrivs att den nya verksamhetsutövaren skall ställa ny säkerhet innan överlåtelsen är giltig. Genom villkoren i dessa 32 tillstånd har länsstyrelsen avskrivit risken för att en täkt bedrivs utan giltig säkerhet.

3.7 Individuella villkor

I ett flertal tillstånd finns villkor som endast rör det enskilda fallet. Dessa villkor anser jag är ett tydligt tecken på att en individuell bedömning görs i det enskilda fallet. Jag har därför ansett det är av vikt att belysa även denna del. De individuella villkor som uppställts har bland annat rört bevarandet av den biologiska mångfalden samt biotopskydd. Det förekommer även villkor som rör produktval och hushållning. Ett villkor påvisar omgivningens möjlighet att påverka besluten. Det är möjligt för enskild att avtala med verksamhetsutövaren om att tåla en högre grad av störning än resterande berörda. Ett annat beslut, som jag anser främja ett miljömål, har villkor avseende vad materialet får användas till. Jag har även valt att kort redogöra för två tillstånd som blivit beviljade av särskilda skäl.

Biologisk mångfald och biotopskydd

I ett villkor stadgas att varje vår, under den tid som brytning pågår, skall en 10 till 15 meter lång rasbrant iordningställas i anslutning till en täktsjö. Detta skall ske innan

backsvalorna återkommer från övervintringen, och vid efterbehandlingen skall en motsvarande rasbrant lämnas.¹⁰²

Ett annat beslut rör en täkt som lokaliserats inom ett område där arten sandödla påträffats. Sandödlan tillhör, enligt den svenska rödlistan, kategorin sårbar. Sandödlan är beroende av öppna solbelysta ytor. Täktverksamheten bedöms utgöra ett visst hot för arten, men än mer en förutsättning för dess överlevnad. Anpassningar av verksamheten har gjorts för att ett bevarande, samt eventuellt förbättrade förutsättningar, av arten på platsen skall vara säkerställda. En skyddszon har upprättats för sandödlan, samt att ett villkor har upprättats där det framgår att efterbehandlingen av området skall ske på ett sådant sätt att den ej medför en negativ påverkan på sandödlehabitatet.¹⁰³

Det förekommer även ett villkor avseende biotopskydd. Öppna diken och åkerholmar i odlingslandskap är biotopskyddade enligt 7 kap 11 § MB. Inga åtgärder som skadar biotopskyddade områden får utföras. För att det biotopskyddade diket i täktområdet inte skall påverkas, med negativa konsekvenser för växt- och djurlivet som följd, skall en skyddszon på 6 meter som inte får påverkas av täktverksamheten sparas längst diket.¹⁰⁴

Produktval och hushållning

I två tillstånd finns villkor avseende den el som används inom täktverksamheten. Det första villkoret anger att el, märkt bra miljöval, skall användas för de delar av verksamheten som drivs med el. Vid nyinförskaffande av maskinell utrustning skall i första hand helvegetabiliska hydrauloljor användas och i andra hand skall biologiskt nedbrytbara hydrauloljor användas, med beaktande vad maskintillverkaren rekommenderar.¹⁰⁵ I ett beslut finns även villkor som stadgar att den el som används, för de eldrivna delarna av verksamheten, skall vara märkt bra miljöval. I samma beslut finns även ett villkor om att vid nyinförskaffande av maskinell utrustning skall i första hand

¹⁰² Beslut 541-1931-05, Länsstyrelsen Blekinge län, s 2.

¹⁰³ Beslut 541-19212-03, Länsstyrelsen Jönköpings län, s 2 f, samt s 6.

¹⁰⁴ Beslut 541-5451-2004, Länsstyrelsen Södermanlands län, s 2 och s 6.

¹⁰⁵ Beslut 541-58879-03, Länsstyrelsen Skåne län, s 5.

helvegetabiliska hydrauloljor användas och i andra hand skall de vara biologiskt nedbrytbara, med beaktande vad maskintillverkaren rekommenderar.¹⁰⁶

Det förekommer även ett beslut med villkor om att fast krossanläggning skall drivas via elnätet. Vid enstaka tillfällen och vid behov kan dock anläggningen drivas dieselelektriskt. Motiveringen av villkoret är att "verksamheten i största möjliga mån bör drivas med el, via elnätet. Om verksamheten drivs med el via elnätet medför det färre antal utsläppspunkter, som saknar rening. Därtill erhålls bättre verkningsgrad, (verkningsgraden är ca 90-95 % i en elmotor gentemot maximalt 36 % i en dieselmotor). Utnyttjandet av energin blir således effektivare."¹⁰⁷

Omkringboendes påverkan på beslut

Ett beslut avseende en bergtäkt har skilda villkor för olika fastighetsägare. Begränsningsvärdet i villkoret för buller, samt för vibration och luftstöt våg gäller samtliga bostäder med undantag för bostäderna på fastigheten Lövåsen 1:1. Byggnaden på fastigheten är en fritidsfastighet. Fastighetsägaren och verksamhetsutövaren (Vägverket) har träffat ett nyttjanderättsavtal som ger Vägverket rätt att öppna och driva en täkt på hans fastighet. Vidare skall verksamhetsutövaren hålla fastighetsägaren informerad när störande täktverksamhet pågår, och den sistnämnda skall anpassa sitt nyttjande av bostaden till andra tider. MPD anser därmed att det är acceptabelt att villkor för ovanstående störningar inte föreskrivs beträffande bostäderna på fastigheten.¹⁰⁸

Restriktioner

I miljömål 15, delmål 4 anges att uttaget av naturgrus skall minskas. I en del produkter har det dock visat sig vara svårt att ersätta naturgrus med till exempel bergkross. I ett beslut rörande en grustäkt finns i det allmänna villkoret en påminnelse där det särskilt erinras om att verksamhetsutövaren enligt ansökan anfört att tåkten i första hand skall tillgodose bolagets egna anläggningar för tillverkning av fabriksbetong samt betongtillverkning i Uppsala. Sådant grus- och sandmaterial som kan användas för

¹⁰⁶ Beslut 541-58879-03, Länsstyrelsen Skåne län, s 5.

¹⁰⁷ Beslut 541-40042-04, Länsstyrelsen Skåne län, s 4 och s 25.

¹⁰⁸ Beslut 5511-02482-2005, Länsstyrelsen Örebro län, s 1 f samt s 15 f.

betongtillverkning, fogsand, sättsand och liknande högkvalitativa produkter skall således inte försäljas som väg- eller fyllnadsmaterial.¹⁰⁹

Särskilda skäl till att öppna en täkt

Det förekommer att täkten kan leda till skada men att nyttan av täkten överväger denna skada. I ett beslut framkommer att länsstyrelsen inte ansåg det föreligga något behov av täkten, men att Tierps kommun förespråkade öppnandet av täkten för att därmed kunna få tillskapat en badsjö på nära avstånd till Tierps samhälle.¹¹⁰

Ett annat beslut rör en bergtäkt som är belägen inom ett område av riksintresse för friluftslivet. Materialet från täkten skall användas för att bygga ut en befintlig stugby i området samt till att bygga ut och restaurera befintligt vägnät. Miljövinsterna bedöms som stora då transportavståndet kan hållas nere. Vidare bidrar täkten till att förenkla för och utveckla det av riksintresset skyddade friluftslivet.¹¹¹

Sammanfattning och diskussion

De individuella villkor jag redovisat här är av olika slag och går att indela i olika kategorier så som gjorts ovan. I den första kategorin, biologisk mångfald och biotopskydd, anser jag att miljöns egenvärde ges plats. Villkoren har ställts upp då djur och natur har ett självständigt värde skilt från människans nytta och intresse. I nästa kategori, produktval och hushållning, påvisas möjligheten att uppställa villkor efter de principer som omnämns i de allmänna hänsynsreglerna. Vid en prövning skall samtliga paragrafer i 2 kap MB beaktas och samtliga principer kan därmed ligga till grund för uppställda villkor. Vidare beskrivs kortfattat möjligheten att ingå civilrättsliga avtal inom det miljörättsliga området. I detta fall rörde det en fastighetsägare som accepterade en högre störningsnivå än övriga berörda. Ett civilrättsligt avtal med innebörden att själva fastigheten skulle kunna komma till skada hade troligtvis inte varit möjligt. Möjligheten att styra vad täktmaterialet får användas till är också av intresse. Naturgrusuttaget skall minskas till år 2010 och för att nå detta mål är det av vikt att materialet endast nyttjas då

¹⁰⁹ Beslut 551-7889-04, Länsstyrelsen Uppsala län, s 2.

¹¹⁰ Beslut 541-6247-03, Länsstyrelsen Uppsala län, s 4 f.

¹¹¹ Beslut 551-7666-06, Länsstyrelsen Värmlands län.

möjlig ersättnings produkt saknas. De två sista besluten rör avvägningen mellan skadan och nyttan som tåkten medför. Vid behovsprövningen framkom att behovet av materialet kunde tillgodoses utan att dessa tåkter öppnades. Täkterna medförde dock sådan miljömässig nytta att de ändå tilläts. Bägge täkterna tilläts för att de bidrog till att främja friluftslivet.

4. Slutsats

Syftet med ändringen

Anledningen till att täkterna infogats under 9 kap MB, miljöfarlig verksamhet, är främst för att uppnå en effektivare miljöprövning. Tanken var att prövningsförfarandet skulle förenklas och kortas för att handläggningen av tillståndsärendena skulle påskyndas. Vidare förväntades vissa processuella problem undanröjas då ändringen väntades medföra mer enhetlig prövning och en del samordningsvinster. Efter ändringen är det möjligt att pröva en täktverksamhet samt annan miljöfarlig verksamhet, som skall bedrivas inom verksamheten, vid ett och samma tillfälle. Tyvärr verkar målet med ändringen inte uppnått. De flesta handläggare har varit rörande överens om att prövningsförfarandet blivit mer byråkratiskt och tar längre tid. Detta beror delvis på att täkterna i och med ändringen prövas av MPD som hade en hög arbetsbelastning redan innan. En möjlighet att korta handläggningstiderna tror jag däremot har uppkommit genom att viss verksamhet alltid skall antas medföra en betydande miljöpåverkan. Av de 30 tillstånd som angav maximalt årsuttag hade 26 ett uttag om 25 000 ton/år, eller mera. För dessa krävs därmed inte att länsstyrelsen gör en prövning om huruvida verksamheten kan antas ha en betydande miljöpåverkan eller inte. Verksamhetsutövaren kan därmed direkt inleda samråd med den utökade kretsen.

Något jag tror kan leda till längre handläggningstid är att det råder oklarhet kring vissa arbetsmoments påverkan på omgivningen. Två villkor som ofta förekommit i tillstånden är de avseende buller respektive sprängning. Riktvärdena för buller ter sig väl inarbetade och är, så vitt jag har kunnat utläsa, *accepterade* av både tillståndsmyndighet och sökande. Villkoren gällande buller skapar därmed inga långa utredningar eller diskussioner. Riktlinjer för vibrationer och luftstötstågor är däremot inte alls lika väl

utredda eller inarbetade. Detta kan vara en bidragande orsak till att ärenden drar ut på tiden då tillsynsmyndighet och verksamhetsutövare skall försvara och diskutera sin ståndpunkt. Som jag tidigare nämnt anser jag att regleringen i MB talar för att en utredning skall bekostas av verksamhetsutövaren. Görs inte detta skall begränsningsvärdena anges restriktivt då försiktighetsprincipen talar om risk för skada och inte konstaterad skada.

Vid ändringen av MB behölls en viss särreglering. Anledningen till specialregleringen beror på att en täktverksamhet inte helt kan jämföras med övrig miljöfarlig verksamhet. Verksamheten ger vanligen bestående skador på naturmiljön och täktmaterialet kan utgöra en ändlig naturresurs.

Förändring av tillståndsprövningen

Den största förändring som ändringen av MB medförde är att det numer är MPD som prövar täktärenden. Denna åsikt delas även, enligt svaren på frågeformuläret, av flertalet täkthandläggare. Utöver detta har ändringen medfört att det nu finns klara kopplingar till övriga balken. Bland annat har miljörapporterna tillkommit och det är numer möjligt att meddela verkställighetsförordnande. Min uppfattning är dock att verkställighetsförordnanden meddelades av en del länsstyrelser redan innan ändringen, korrekt eller inte.

De flesta av handläggarna är överens om att handläggningstiden blivit längre. Ett exempel på att ärendet kan dra ut på tiden har jag fått i min genomgång av besluten. Ett av tillstånden innefattar tre olika datum, beslutet fattades 2006-09-25, efterbehandlingen skall vara gjord senast 2006-06-30 och tillståndet är gällande till och med den 2007-01-01. Jag utgår från att ärendet blev fördröjt och vid förlängning av tillståndstiden missades efterbehandlingstiden, alternativt krävde inte återstående arbetsmoment någon ytterligare efterbehandling.

Fördelar respektive nackdelar med förändringen av miljöbalken

De ändringar i miljöbalken som infördes 1 augusti 2005 och som innebar att en täkt prövas som en miljöfarlig verksamhet har inneburit både för- och nackdelar för de olika

aktörerna. En fördel är att alla miljöfarliga verksamheter prövas på ett likartat sätt samt att all verksamhet kan prövas vid ett och samma tillfälle. Detta har medfört att villkoren i täkttillstånden har blivit mer likartade de som gäller för andra miljöfarliga verksamheter. Även ett flertal av de tillfrågade handläggarna har uppgett att de ser detta som något positivt. Det är inte ovanligt att fler miljöfarliga verksamheter skall bedrivas inom ett och samma område, en sökande kan till exempel ha för avsikt att bedriva asfaltstillverkning eller återvinnig och/eller sortering av avfall inom täktområdet, och numer är det tillräckligt med en prövning. Samtidigt har ändringen medfört ökade kostnader för den sökande. Ett exempel är annonsering i ortspressen. En verksamhetsutövare måste bekosta en kungörelse både vid ansökan och vid beslutet om ett täkttillstånd, detta oavsett hur liten täkten är.

I och med ändringen finns det klara kopplingar till andra delar av balken såsom för övriga delar av 9 kap MB, det är bland annat möjligt att meddela verkställighetsförordnande. Även före ändringen förekom det att verkställighetsförordnande användes, korrekt eller inte, men numer råder det ingen tvekan om att denna möjlighet finns. Med ändringen av balken tillkom även miljörapporterna som innebär att verksamhetsutövaren årligen är skyldig att lämna en redovisning över de åtgärder som vidtagits för att uppfylla villkoren i täkttillståndet. Några av handläggarna har ansett detta vara en fördelaktig förändring, medan några handläggare har ansett rapporterna vara onödiga vad gäller täkter. För det fall att det inte är själva miljörapporten som ses som en nackdel har någon ändå ansett det vara en nackdel att täktexploatörerna skall lämna miljörapport och produktionsavgift vid skilda tillfällen, dessa tider borde istället samordnas.

De handläggare vid länsstyrelsen som arbetar med täktärenden möts på handläggartreffar och detta har bidragit till att kontakten mellan handläggarna förbättrats. Detta har setts som positivt då det bland annat ger handläggarna en möjlighet att diskutera villkorsskrivning samt tillämpning av lagar och förordningar. Att täkter infogats under 9 kap MB innebär att MPD är prövningsmyndighet. Det har framkommit åsikter om att de inblandade från MPD är mycket engagerade och att det ofta blir värdefulla diskussioner mellan handläggarna och dem. Det har givit handläggarna en möjlighet att, i samarbete

med MPD, gå igenom mallar och standardvillkor som används och att detta i sin tur har lett till avsevärda förbättringar vid handläggningen. Samarbetet med MPD har även lett till att handläggarna får ett bättre stöd avseende till exempel juridiska frågor. En handläggare uppgav att hon tror att tillstånden är bättre skrivna ur en juridisk synvinkel, detta trots att 90 % av tillstånden vid denna länsstyrelse numer överklagas.

Fler av handläggarna anser att ändringen av balken har bidragit till en mer noggrann och allsidig prövning av varje ansökan. Samtidigt anser de flesta handläggarna att ändringen även har inneburit en ökad byråkrati och en trögare prövningsprocess med längre handläggningstider som följd, alltså motsatsen till lagstiftarens intentioner. Det anges att den uppfattningen i vissa fall delas med de konsulter som arbetar med täktansökningar. Det som angivits som förklaring till de längre handläggningstiderna är att MPD var hårt belastade redan innan prövningen av täkter tillkom. Att ändringen medfört en ökad byråkrati, en trögare prövningsprocess samt längre handläggningstider innebär sammantaget att målet med den förenklade prövningsproceduren inte kan anses uppnått.

Tillämpningen av reglerna

Vid en första genomgång av besluten och därtill hörande villkor tedde de sig oroväckande lika. Likheten var störst länsvis, men det förelåg även en snarlik villkorsskrivning mellan länen. Vid en detaljstudie insåg jag dock att det förelåg skillnader. Jag menar dock inte alltid av villkoren som sådana, utan skillnaden kunde även ses i motiveringen av villkoren. Skillnaden i villkor mellan täktslagen är i mångt och mycket självklar. Av de tillstånd jag studerat förekommer sprängning endast inom täkter där bergmaterial skall utvinnas. Begränsningar i verksamheten under dygnet eller under året är vanligast vid bergtäktverksamhet, vilket kan te sig naturligt då det vid dessa förekommer mer bulleralstrande verksamhet. Handläggaren vid länsstyrelsen i Jämtlands län uppger att det är ovanligt med inskränkningar i verksamhetens driftstider, medan handläggaren vid länsstyrelsen i Värmland uppger att de aldrig begränsar arbetstiderna under dygnet. Olikheter mellan länen förekommer inte i särskilt stor utsträckning, utan det är snarast motiveringen som åtskiljs. I de fall begränsningsvärden anges motiveras de vanligtvis med att täkten är placerad i närheten av bostäder och därmed krävs

begränsningar vad gäller, buller, vibrationer och luftstötståg. För det fall att avståndet till bebyggelse är betryggande är motiveringen istället att tåkten är placerad i ett område med få störningar och därmed kan de störningar som uppstår upplevas mer, därmed krävs begränsningsvärden.

Villkoren gällande vibrationer och luftstötståg bör enligt min mening vara mer samstämmiga, då begränsningarna uppställs i förhållande till skada eller olägenhet för människor i tåktens närhet. Hur de påverkas må vara individuellt, men enligt MB skall villkor inte sättas efter en enskild individs upplevelse utan utgångspunkt skall tas i hur människor i allmänhet uppfattar olägenheten. Villkor för utsläpp till luft och vatten, samt villkor för kemikalie- och avfallshantering bör i stort inte skilja sig åt vare sig mellan tåktslag eller länsvis. Villkorsskrivningen med avseende på utsläpp till luft och vatten är dock inte helt samstämmig. Jag kan dock inte se att skillnader förekommer mellan länen och jag utgår därmed att villkoren motiveras på grund av lokala förutsättningar. Tillåts kemikalie- och avfallshantering är det skillnad i formulering som förekommer och inte om villkor uppställs eller inte. De åtgärder som anges eller krävs är samtliga tänkta att förhindra att mark-, vatten- och luftföroreningar inträffar.

Villkor gällande transporter är onekligen en svårighet, men problemet har inte genererat i några stora skillnader. Jag anser dock att de villkor som uppställs i beslut från länsstyrelsen i Jönköpings län är täckta av produktvalsprincipen, och jag anser att dessa villkor är lämpliga med hänsyn till miljöbalkens mål.

Det absolut vanligaste begränsningsvärdet som används är riktvärden. I de fall gränsvärden uppställs sker det i nästintill samtliga fall i kombination med ett riktvärde. Det är endast länsstyrelsen i Kronobergs län som uteslutande använder sig av gränsvärden. Gränsvärden är det som rekommenderas i propositionen.

När villkoren skall hänföras till miljömålen är det uteslutande med hänvisning till Miljömål 15 och delmål 4, uttag av naturgrus. Hänvisning till delmål 4 görs vid prövning av berg-, grus-, morän- och sandtåkt. Jag har dock fått intryck av att flertalet handläggare

önskar ett tydliggörande av miljömålets rättskraft. Det är möjligt att den dom MÖD meddelade 2006-11-09 kan bidra till att miljömålets rättsliga status värderas högre och att större hänsyn tas till miljömålen vid tillståndsprövningen.

Slutligen anser jag att det egentligen kan betraktas som oviktigt om villkoren är samstämmiga eller inte. Det är tillämpningen av miljöbalkens regler som skall överensstämma mellan län och tåktslag, inte de villkor de mynnar ut i. Att miljöbalkens regler tillämpas korrekt leder till differentierade villkor baserat på den enskilda verksamhetens specifika förutsättningar.

5. Referenslista

Litteraturförteckning mm

Bengtsson m.fl. – Miljöbalken. En kommentar, del I, 1-15 kap, Norstedts Juridik 2000

Bengtsson m.fl. – Miljöbalken. En kommentar, del II, 16-32 kap, Norstedts Juridik 2000

Michanek, Gabriel och Zetterberg, Charlotta. Den svenska miljöretten, Iustus förlag 2004

Årlund, Joakim. Varför tar det så lång tid? – en utredning om hantering av täkttillstånd. En utredning gjord på uppdrag av Sveriges Bergmaterialindustri, SBMI.

Miljömålen - miljömålen på köpet, Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges 16 miljömål, de Facto 2006

Naturvårdsverket – Tillsynsnytt nr 2 juni, 2003

Domar

Miljööverdomstolen

M 602-02

M 7179-02

M 10499-02

M 3011-03

M9983-04

M4832-05

M7060-05

M1906-06

Högsta domstolen

T 2223-03, NJA 2004 s 421

Internet

Naturvårdsverkets råd och riktlinjer 1978:5, riktlinjer för externt industribuller,
http://www.naturvardsverket.se/dokument/lagar/allmrad/ardok/skannade_ar/ar_78_5.pdf ,
061227.

Nationalencyklopedin <http://www.ne.se> , 061120.

Norstedts Juridiks rättsdatabaser, Miljöbalken en kommentar på Internet,
<http://databaser.nj.se.ezproxy.ub.gu.se/> , 070326.

Report on the third meeting on night noise guidelines,
http://www.euro.who.int/Document/NOH/3rd_NNG_final_rep_rev.pdf , 070123.

6. Bilagor

6.1 Lista över tillstånd

Län	Täktslag	Diarienummer	Beslutsdatum
Blekinge	Berg	541-1994-03	2004-11-26
	Sand och grus	541-8908-03	2004-11-26
	Sand och grus	541-9007-03	2005-02-28
	Sand och morän	541-1931-05	2005-10-13
	Sand och grus	541-3846-04	2005-10-13
	Berg	541-166-05	2005-11-30
	Berg	551-4487-04	2006-04-06
	Berg	551-4773-05	2006-08-24
Jämtland	Berg	541-3723-04	2004-07-09
	Sand	541-5213-04	2004-10-04
	Morän	541-6579-04	2005-05-31
	Berg	541-625-05	2005-05-31
	Grus och morän	541-6559-04	2005-08-05
	Morän	541-7393-05	2005-11-04
	Grus	541-7616-05	2005-11-17
	Morän	541-10427-05	2006-01-27
	Berg	551-11531-05	2006-02-23
	Morän	551-2186-06	2006-07-03
	Grus	551-3499-06	2006-09-18
	Morän	551-7243-06	2006-09-18
	Jönköping	Torv	541-11797-02
Berg och grus		541-3284-04	2004-08-16
Berg		541-9131-04	2005-02-15
Berg		541-4740-04	2005-02-22
Grus		541-19212-03	2005-04-28
Torv		541-5867-04	2005-06-16
Torv		541-15568-04	2005-07-28
Sand och grus		551-12373-04	2006-01-19
Torv		551-6009-05	2006-03-30
Grus		551-10317-05	2006-04-13
Berg		551-12664-04	2006-04-13
Grus		551-16268-04	2006-04-25
Berg		551-7051-04	2006-06-01
Kronoberg		Morän	541-2469-03
	Berg	541-7944-02	2004-07-01
	Berg	551-5314-05	2006-04-11
	Morän	551-6019-04	2006-04-18
Skåne	Berg, morän och	541-58879-03	2004-07-08

	grus Sand Lera Berg och morän Grus och sand	541-31251-02 541-58105-03 541-40042-04 541-7443-05	2004-10-14 2005-03-31 2005-12-15 2006-03-16
Södermanland	Berg Berg Sand Berg Torv Grus Matjord Berg och grus	541-6954-2003 541-6964-2002 541-7846-2000 541-9338-2004 541-2155-2002 541-5245-2004 541-5451-2004 541-1584-2002	2004-09-07 2004-11-18 2005-04-06 2005-04-28 2005-05-25 2005-12-15 2006-05-16 2006-05-23
Uppsala	Berg (projekttäkt) Grus Sand, grus och sten Berg (se projekttäkt)	541-6247-03 541-6364-04 551-7889-04 551-3038-05	2003-11-12 2005-03-05 2006-02-21 2006-09-25
Värmland	Berg Sand och grus Sand och grus Berg	541-13430-02 541-10748-03 541-7177-04 551-7666-06	2003-08-25 2004-11-30 2005-11-14 2006-07-04
Västerbotten	Grus Berg Matjord Grus Berg Matjord	2330-9409/00 2330-7588/00 541-1423-2005 551-5513-2006 551-1983-2006 551-11156-2005	2001-05-21 2001-09-04 2005-03-04 2006-08-18 2006-08-25 2006-10-27
Västernorrland	Berg Sand, grus och sten Grus Berg	541-14237-03 541-1264-04 551-13446-05 541-11151-05	2004-02-12 2005-02-18 2006-07-05 2006-09-01
Västmanland	Berg Grus Berg Grus	541-4119-01 541-8553-04 551-3-04 551-12155-05	2004-02-24 2005-06-28 2006-03-14 2006-06-07
Västra Götaland	Berg Grus Berg Grus	514-43168-2003 541-14194-2004 551-22107-2005 551-7161-2006	2003-12-18 2005-04-04 2006-01-11 2006-09-01
Örebro	Grus Berg Berg Grus	5411-00665-2004 5411-07527-2004 5511-02482-2005 5511-07698-2005	2004-06-14 2004-12-14 2006-02-22 2006-07-04

6.2 Information om täkterna

Uppgiften som rör uttagen mängd anges i en del beslut som total mängd under hela tillståndstiden, medan en del beslut även anger vad det maximala årsuttaget får vara. Jag har angett tillåtet årsuttag då denna uppgift funnits tillgänglig, i tabellen visas detta med ett efterföljande Å. För de fall då endast den totala mängden finns att tillgå, visas detta med ett efterföljande T.

Län	Diarienummer	Beviljade år	Beviljad mängd	Säkerhet i kr
Blekinge	541-1994-03	25	450 000 ton/Å	1 miljon
	541-8908-03	15	25 000 ton/Å	150 000
	541-9007-03	14	35 000 ton/T	100 000
	541-1931-05	27	102 000 ton sand/T 20 000 ton morän/T	150 000
	541-3846-04	11	30 000 ton/Å	750 000
	541-166-05	20	500 000 ton/Å	2 miljoner
	551-4487-04	12	120 000 ton/Å	300 000
	551-4773-05	15	250 000 ton/Å	200 000
Jämtland	541-3723-04	9	49 900 ton/T	130 000
	541-5213-04	10	9900 ton/T	generell
	541-6579-04	9	49 900 ton/T	Vägverket
	541-625-05	5	49 900 ton/T	generell
	541-6559-04	10	49 900 ton/T	generell
	541-7393-05	10	49 900 ton/T	80 000
	541-7616-05	10	9000 ton/T	35 000
	541-10427-05	10	49 000 ton/T	350 000
	551-11531-05	5	400 000 ton/T	600 000
	551-2186-06	10	49 999 ton/T	100 000
	551-3499-06	7	49 900 ton/T	150 000
	551-7243-06	10	136 000 ton/T	150 000
Jönköping	541-11797-02	20	100 000 m ³ /T	200 000
	541-3284-04	19	500 000 ton/T	250 000
	541-9131-04	19	150 000 ton/Å	700 000
	541-4740-04	19	100 000 ton/Å	Vägverket
	541-19212-03	15	100 000 ton/Å	520 000
	541-5867-04	15	500 000 m ³ /T	250 000
	541-15568-04	20	500 000 m ³ /T	250 000
	551-12373-04	29	18 000 ton/Å	50 000
	551-6009-05	20	25 000 ton/Å	90 000
	551-10317-05	25	120 000 ton/Å	750 000
	551-12664-04	9	200 000 m ³ /T	250 000
	551-16268-04	9	24 900 ton/Å	175 000

	551-7051-04	20	500 000 ton/Å	3,5 miljoner
Kronoberg	541-2469-03	10	400 000 ton/Å	Vägverket
	541-7944-02	30	150 000 ton/Å	460 000
	551-5314-05	25	35 000 ton/Å	325 000
	551-6019-04	13	10 000 ton/Å	500 000
Skåne	541-58879-03	20	3 miljoner ton berg/T 715 000 morän/T 365 000 grus/T	3,6 miljoner
	541-31251-02	15	100 000 ton/T	600 000
	541-58105-03	10	2100 ton/T	10 000
	541-40042-04	20	11 miljoner ton berg/T 1,8 miljoner ton morän/T	4,9 miljoner
	541-7443-05	4	250 000 ton/T	1,5 miljoner
Södermanland	541-6954-2003	15	150 000 ton/Å	2 miljoner
	541-6964-2002	13	24 500 ton/Å	230 000
	541-7846-2000	8	24 000 ton/Å	500 000
	541-9338-2004	14	250 000 ton/Å	600 000
	541-2155-2002	13	10 000 ton/Å	70 000
	541-5245-2004	10	50 000 ton/Å	600 000
	541-5451-2004	3	2500 m ³ /T	-
	541-1584-2002	7	175 500 ton berg/T 19 500 ton grus/T	460 000
Uppsala	541-6247-03	3	1,3 miljoner ton/T	500 000
	541-6364-04	8	100 000 ton/Å	400 000
	551-7889-04	14	250 000 ton/Å	framgår ej
	551-3038-05	1	se 541-6247-3	se 541-6247-3
Värmland	541-13430-02	10	25 000 ton/Å	50 000
	541-10748-03	10	25 000 ton/Å	100 000
	541-7177-04	15	150 000 ton/T	100 000
	551-7666-06	10	199 000 ton/T	325 000
Västerbotten	2330-9409/00	5	100 000 ton/T	40 000
	2330-7588/00	6	488 000 ton/T	150 000
	541-1423-2005	4	9999 ton/T	35 000
	551-5513-2006	5	45 200 ton/T	60 000
	551-1983-2006	12	400 000 ton/Å	2 miljoner
	551-11156-2005	5	6000 ton/Å	20 000
Västernorrland	541-14237-03	9	2 miljoner ton/T	Vägverket
	541-1264-04	8	360 000 ton/T	300 000
	551-13446-05	9	25 000 ton/T	35 000
	541-11151-05	14	2,16 miljoner ton/T	400 000
Västmanland	541-4119-01	9	1,25 miljoner ton/T	400 000
	541-8553-04	5	1,1 miljoner ton/T	1,25 miljoner
	551-3-04	13	1,5 miljoner ton/T	425 000

	551-12155-05	9	25 000 ton/Å	150 000
Västra Götaland	514-43168-2003	12	2 miljoner ton/T	332 000
	541-14194-2004	10	1 miljon ton/T	500 000
	551-22107-2005	19	10 miljoner ton/T	500 000
	551-7161-2006	10	400 000 ton/T	350 000
Örebro	5411-00665-2004	10	8500 ton/T	60 000
	5411-07527-2004	10	2 miljoner ton/T	650 000
	5511-02482-2005	3	350 000 ton/T	Vägverket
	5511-07698-2005	5	50 000 ton/T	75 000

6.3 Naturvårdsverkets råd och riktlinjer, 1978:5, för externt industribuller

Om det inom verksamheten förekommer buller som vid upprepade tillfällen innehåller impuls ljud eller hörbara tonkomponenter skall den ekvivalenta ljudnivån i tabellerna sänkas med 5 dB.

Tabell 1, *Utomhusriktvärden för externt industribuller angivna som ekvivalent ljudnivå i dBA. Tabellen gäller frifältsvärden för vid nyetablering av industri.*

Områdesanvändning ¹⁾	Ekvivalent ljudnivå i dBA			Högsta ljudnivå i dBA läge "FAST"
	Dag kl 07.00-18.00	Kväll kl 18.00-22.00, samt söndag och helgdag kl 07.00-18.00	Natt kl 22.00-07.00	Momentana ljud nattetid kl 22.00-07.00
Bostäder och rekreationsytor i bostäders grannskap samt utbildningslokaler och vårdbyggnader.	50	45	40 ²⁾	55
Områden för fritidsbebyggelse och rörligt friluftsliv där naturupplevelsen är en viktig faktor ³⁾	40	35	35	50

Tabell 2, *Utomhusriktvärden för externt industribuller angivna som ekvivalent ljudnivå i dBA. Tabellen gäller frifältsvärden för vid befintlig industri.*

Områdesanvändning ¹⁾	Ekvivalent ljudnivå i dBA			Högsta ljudnivå i dBA läge "FAST"
	Dag kl 07.00-18.00	Kväll kl 18.00-22.00, samt söndag och helgdag kl 07.00-18.00	Natt kl 22.00-07.00	Momentana ljud nattetid kl 22.00-07.00
Bostäder och rekreationsytor i bostäders grannskap samt utbildningslokaler och vårdbyggnader.	55	50	45 ²⁾	55
Områden för fritidsbebyggelse och rörligt friluftsliv där naturupplevelsen är en viktig faktor ³⁾	45	40	40	50

1) Vid de fall kringliggande områden ej utgörs av angivna områdestyper bör bullervillkoren anges på annat sätt, t ex ljudnivå vid stadsplanegräns eller på ett visst avstånd från anläggningen

2) Värdet för natt behöver ej tillämpas för utbildningslokaler

3) Avser områden som planlagts för fritidsbebyggelse och rörligt friluftsliv

6.4 Frågeformulär

Frågeformulär som jag har sänt till samtliga länsstyrelser som bidragit med tillstånd.

- 1). I och med tåktverksamhetens nya placering i balken är det ju MPD som står för tillståndsprovningen. Anser Ni att den nya placeringen lett till någon förändring utöver det?

- 2). Ser Ni några fördelar respektive nackdelar med att tåkter numer provas som en miljöfarlig verksamhet?

- 3). Hur avgör Ni vilka villkor som skall finnas i tillståndet. Har Ni arbetat fram en egen mall, eller använder Ni er av nationella riktlinjer?

- 4). Begränsningsvärdena för till exempel buller anges antingen som riktvärden eller gränsvärden,
 - a). vem är det som avgör vilket värde Ni använder och vad baseras beslutet på?

 - b). vad sker i praktiken om ett gränsvärde eller ett riktvärde överskrids?

- 5). Begränsningsvärdena för buller utgår vanligtvis från Naturvårdsverkets riktlinjer. Den ekvivalenta ljudnivån görs där beroende av tidpunkt på dygnet. Trots detta begränsas ofta arbetet i tåkten till dagtid och vissa arbetsmoment har fått än mer restriktiva verksamhetstider
 - a). när begränsningsvärdena för ljudnivån varierar under dygnets timmar, varför är det då nödvändigt att begränsa särskilt störande verksamhet till vissa tider?

 - b). vad är det som avgör om Ni skall göra inskränkningar i verksamhetens driftstider, eller av vissa arbetsmoment, under året?

6). Begränsningsvärdena för vibrationer och luftstöt våg varierar något mellan tillstånden, hur motiverar Ni de värden ni har valt?

7). Den ekonomiska säkerheten som skall ställas av verksamhetsutövaren varierar kraftigt mellan de olika tillstånden,

a). hur avgör Ni beloppets storlek?

b). har Ni några riktlinjer att gå efter eller är det upp till varje enskild MPD/Länsstyrelse att fatta beslut om summan?

8). För att frakta bort täktmaterialet förekommer transporter till och från verksamhetsområdet, brukar ni reglera externa transporter

a). om inte, varför?

b). och om, hur?